

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE
FAKULTA ZÁHRADNÍCTVA A KRAJINNÉHO INŽINIERSTVA**

2 125471

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2011

Michal Janiga, Bc.

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE
FAKULTA ZÁHRADNÍCTVA A KRAJINNÉHO INŽINIERSTVA**

SADOVNÍCKO-ARCHITEKTONICKÉ RIEŠENIE CENTRA OBCE SMOLENICE

Diplomová práca

Študijný program: Záhradná a krajinná architektúra

Študijný odbor: 6.1.17 Krajinná a záhradná architektúra

Školiace pracovisko: Katedra záhradnej a krajinej architektúry

Školiteľ: Ing. Mária Bihúňová, PhD.

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Názov záverečnej práce: Sadovnícko-architektonické riešenie centra obce Smolenice

Označenie záverečnej práce: diplomová práca

Jazyk, v ktorom sa práca vypracuje: slovenský

Anotácia (nepovinné): V prvom kroku sa vypracujú sadovnícke, dendrologické a architektonické analýzy. Na ich základe sa vypracuje návrh centrálnej časti obce, ktorý svojou kompozíciou a sadovnícko - architektonickým riešením poskytne nielen reprezentatívny priestor obce, ale vytvorí i podmienky pre sezónne aktivity obce - napr predajné trhy, jarmok,...

Študent: Bc. Michal Janiga

Fakulta: Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva

Študijný program: záhradná a krajinná architektúra

Študijný odbor: 4121800 krajinná a záhradná architektúra

Školiace pracovisko: Katedra záhradnej a krajinej architektúry

Fakulta: Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva

Školiteľ: Ing. Bihuňová Mária, PhD.

Konzultant:

Vedúci školiaceho pracoviska: prof. Ing. Feriancová Ľubica, PhD.

Dátum schválenia: 3.11.2010

.....
podpis vedúceho školiaceho pracoviska

Čestné vyhlásenie

Podpísaný Bc. Michal Janiga vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Sadovnícko-architektonické riešenie centra obce Smolenice“ vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomý zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre dňa 13.5.2011

Michal Janiga, Bc.

Pod'akovanie

Dovoľujem si vysloviť pod'akovanie vedúcej diplomovej práce Ing. Márii Bihúňovej, PhD. za pomoc a odborné vedenie pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

Taktiež chcem poďakovať mojej rodine, priateľke a všetkým známym, ktorý mi pomáhali a podporovali ma nielen počas vypracovávania diplomovej práce ,ale aj počas môjho celého štúdia na vysokej škole.

Ďakujem

V Nitre dňa 13.5.2011

Michal Janiga, Bc.

ABSTRAKT

Cieľom diplomovej práce je vymedzenie pojmov a definícií ako napr. vidiek, vidiecke sídlo, verejná zeleň, dedinské námestie alebo rekreačný priestor. Veľmi dôležitým krokom je zhrnutie zozbieraných informácií a poznatkov o verejnej zeleni v centrálnych priestoroch sídel, najmä teda vo vidieckom prostredí ako napríklad zeleň námestí a zeleň pri objektoch občianskej vybavenosti. Práca sa zaoberá organizáciou priestoru, usporiadaním pôdorysu, farebným usporiadaním i významom zelene v centre sídla. Jej pôsobení na ľudský organizmus, na zmysly človeka a na jeho vnímanie. Nosnými témami sú vidiecke sídla na Slovensku a ich štruktúra, kategorizácia a funkčné delenie. Ďalej sa práca venuje tvorbe vidieckych sídel, súčasnému obrazu ako aj zásadám tvorby. Popisuje úpravy námestí, uličných priestorov a dedinských ulíc. V poslednej časti sa dotýka témy rekreačných priestorov. Konkrétne objasňuje pojmy rekreácia, rekreačný potenciál a parkový priestor. Cieľom diplomovej práce bolo zozbieranie potrebných informácií, podkladových materiálov a vypracovanie rôznych analýz prostredia dotýkajúcich sa centrálnej časti riešenej obce, potrebných pre vyhotovenie komplexného návrhu sadovníckych úprav v tomto priestore. Na základe týchto analýz ako aj podmienok investora je vytvorený návrh sadovníckych úprav verejných hlavných priestorov v obci. Návrh sleduje predovšetkým vhodné doplnenie zelene. Takýto novovytvorený priestor bude slúžiť najmä na oddych, stretnutia a zábavu obyvateľov Smoleníc. A to všetkých vekových kategórií. Navrhnutými prvkami architektúry a výberom sortimentu rastlín bude nadväzovať na históriu vzniku obce. V princípe je okrem návrhu funkčného využitia územia snahou zaviesť do centra obce poriadok, citlivo renovovať stávajúce objekty a priestory, pri využití historických motívov.

Kľúčové slová

verejná zeleň, vidiecke sídlo, námestie, centrálny priestor, rekreácia, park

THE THESIS ABSTRACT

The aim of this thesis is the definition of terms and definitions as such countryside, rural seat, public green areas, village square or recreational space. An important step is to summarize the information and knowledge on public green spaces in the central settlement, therefore, particularly in rural areas such as green squares and green buildings in the civic amenities. This work deals with the organization of space, floor plan layout, color arrangement and importance of greenery in the center seat. Its operation on the human body, the senses of man and his perception. The core themes are rural settlements in Slovakia and their structure, categorization and functional division. The work deals with the creation of rural settlements, the current image and also the principles of creation. Describes modifications square, street spaces and village streets. In the last part touches on themes of recreational areas. Specifically, clarifying the concepts of recreation, park and recreational potential of space. Aim of this thesis was to collect the necessary information, background materials development of different analysis environment affecting the central part of the solved village, necessary for producing a comprehensive proposal landscaping changes in this area. Based on this analysis and under the terms of investor is designed proposal landscaping changes in main public spaces in the village. The thesis proposes particularly appropriate to add greenery. This newly created space will be used mainly for leisure, entertainment and meeting population in Smolenice. And to all ages. Proposed elements of architecture and choice assortment of products will follow the history of the village. In principle, the proposal is in addition to land use efforts to introduce order into the village center, sensitively renovated constructing buildings and spaces, using historical themes.

Key words

public green areas, rural seat, square, central space, recreation, pa

OBSAH

ÚVOD.....	10
1 PREHĽAD LITERATÚRY O RIEŠENEJ PROBLEMATIKE.....	11
1.1 Vidiecke sídlo na Slovensku.....	11
1.1.1 Charakteristika vidieka na Slovensku.....	11
1.1.2 Delenie vidieckych sídel na Slovensku.....	12
1.1.2.1 Delenie podľa veľkosti a charakteru.....	12
1.1.2.2 Pôdorysno – genetické delenie vidieckych sídel.....	13
1.2 Vidiecke sídlo a jeho štruktúra.....	14
1.2.1 Dostupnosť.....	16
1.2.2 Pohodlie a vzhľad (image).....	16
1.2.3 Využitie a aktivity.....	16
1.2.4 Spoločnosť (sociabilita).....	17
1.3 Funkcie zelene vo vidieckom sídle.....	17
1.4 Kategorizácia sídelnej zelene.....	17
1.5 Funkčné členenie vidieckej zelene.....	20
1.5.1 Verejná zeleň.....	21
1.6 Zeleň vo verejných priestoroch.....	22
1.6.1 Zeleň na námestiach a v centrálnych zónach sídel.....	23
1.6.2 Zeleň na uliciach.....	24
1.6.2.1 Technické predpisy na výsadbu stromoradií.....	25
1.6.3 Pešie zóny.....	26
1.6.3.1 Typy peších zón z hľadiska funkcie.....	26
1.6.3.2 Nároky a požiadavky na tvorbu peších zón.....	27
1.6.4 Zeleň pred význačnými budovami.....	28
1.6.5 Zeleň okolo pomníkov a pamätníkov.....	29
1.7 Tvorba priestorov vidieckych sídel na Slovensku.....	30
1.7.1 Urbanistické znaky hlavných vidieckych priestorov.....	30
1.7.2 Súčasný obraz vegetačných prvkov vo vidieckych sídlach.....	31
1.7.3 Zásady tvorby centrálnych priestorov vidieckych sídel.....	32
1.8 Verejné priestory vidieka a ich úprava.....	35
1.8.1 Centrálné priestory vidieckych sídel- námestie, centrum.....	35
1.8.2 Občianska a technická vybavenosť.....	37

1.8.3	Úprava dedinského námestia.....	38
1.8.4	Úprava dedinských ulíc.....	40
1.8.5	Úprava uličného priestoru.....	41
1.9	Rekreačné priestory.....	42
1.9.1	Rekreácia jej delenie.....	42
1.9.2	Rekreačný potenciál.....	44
1.9.3	Kultúrna vegetácia ako priestor na rekreáciu.....	45
1.9.4	Parkové priestory.....	47
2	CIEĽ PRÁCE.....	50
3	MATERIÁL A METODIKA PRÁCE.....	51
3.1	Popis záujmového územia.....	51
3.1.1	Podkladové materiály.....	51
3.1.2	Lokalizácia územia.....	51
3.1.3	Základné údaje o obci.....	52
3.1.4	História obce.....	52
3.1.5	Charakteristika klimatických podmienok.....	55
3.1.6	Charakteristika geologicko – geografických podmienok.....	56
3.1.7	Pedologické podmienky.....	57
3.1.8	Fauna a flóra.....	57
3.1.9	Potenciálna prirodzená vegetácia.....	58
3.1.10	Súčasný stav riešeného územia.....	59
3.1.11	Podmienky investora.....	61
3.2	Metodický postup pri inventarizácii a klasifikácii drevín.....	62
3.3	Metodický postup pri vypracovaní riešenia centra obce.....	67
4	VÝSLEDKY PRÁCE.....	69
4.1	Zhodnotenie výsledkov inventarizácie.....	69
4.2	Zhodnotenie pôvodu drevín.....	73
4.2.1	Komplexný sadovnícky návrh riešeného centra obce.....	74
4.2.2	Sadovnícke riešenie- Sektor A 'Námestie'.....	76
4.2.3	Sadovnícka úprava- Sektor B 'Záhrada vôní'.....	78
4.2.4	Sadovnícka úprava- Sektor C 'Hlavná ulica'.....	79
4.2.5	Sadovnícka úprava- Sektor D 'Parkovisko'.....	81
4.2.6	Sadovnícka úprava- Sektor E 'Park'.....	82

DISKUSIA A ZÁVER.....	83
POUŽITÁ LITERATÚRA.....	85
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	86
PRÍLOHY.....	87

ÚVOD

Spôsob života i životné prostredie na vidieku sa veľmi rýchlo mení. Sme svedkami nevšedného rozvoja vidieku, ak sa bavíme o otázke počtu obyvateľstva, dopravy, ale aj úprave obcí. Je trend, že obyvatelia miest sa sťahujú na vidiek, čo so sebou prináša budovanie nových komunikácií a budovanie novej vyhovujúcej občianskej vybavenosti.

Na vidieku bolo vždy vďaka záhradám dostatok zelene, často i viac, ako je z urbanistického hľadiska potrebné. Sporná však bola kvalita tejto zelene. Aj v súčasnosti podstatnú časť zelene na vidieku predstavuje súkromná zeleň. Plochy, ktoré je nutné nanovo riešiť alebo rekonštruovať, predstavujú hlavne dedinské námestia, ulice a úpravy okolo kultúrnych domov a obecných úradov.

Centrom vidieckych sídiel je teda ústredné priestranstvo, ktoré je definované ako priestorové aj spoločenské ťažisko obce, ktoré ju prezentuje. Je to najdôležitejšie miesto v obci. Verejné priestranstvá majú spoločenské poslanie, od bežných a každodenných stykov až po sviatočné a slávnostné stretnutia a podujatia. Ide o priestor, ktorý je najviac frekventovaný miestnymi obyvateľmi a návštevníkmi, sústreďuje sa tu väčšia časť občianskej vybavenosti a je potrebné aby táto časť plnila vhodné plnohodnotné reprezentačno-rekreačné prostredie pre všetkých jej obyvateľov, čo je i cieľom tejto práce. Jednou zo základných podmienok, ktoré sú samozrejmosťou je vytvorenie pocitu bezpečia, dostatočného súkromia a samozrejme funkčnej a vizuálnej atraktívnosti úpravy vonkajšieho prostredia, ktoré je v prevažnej miere tvorené vegetáciou.

Podmienky pre úpravu a skrášlenie vidieckych obcí nie sú všade rovnaké. Vyplývajú zo spôsobu a rozsahu zastavania, s typu a usporiadania budov, z rázu okolitej krajiny a z potrieb ich záujmov obyvateľov. Iný charakter bude mať sadovnícka úprava vo veľkých dedinách, iná bude v malých a najmä horských oblastiach, kde má nadväzovať na okolitú prírodu. Pre vytvorenie vhodného sadovnícko-architektonického riešenia úprav sú veľmi dôležité poznatky získané o danej obci a jej bližšie spoznanie.

1 PREHĽAD LITERATÚRY O RIEŠENEJ PROBLEMATIKE

1.1 Vidiecke sídlo na Slovensku

1.1.1 Charakteristika vidieka na Slovensku

Vidiek - to je malebná krajina lesov, stráni, polí a lúk, potokov a mokradí. Vidiek je miestom chleba, domovom poľnohospodára. Vidiecky človek je povolaný s múdrosťou hospodára chrániť a zveľaďovať prírodu, on je jej záhradníkom. Dedine je určené byť podriadenou súčasťou krajiny, nevystatovať a nepovyšovať sa, jej poslaním je krajinu chrániť a neubližovať jej (Šarafin, URL 1).

Slovensko je vidiecka krajina a rozvoj vidieka predstavuje výrazný determinant vo vývoji celej krajiny. Z celkového počtu sídel 2898 má len 136 štatút mesta. Ostatné, teda väčšina slovenských sídel (95,3%), sú dediny.

Aj keď viac ako polovica obyvateľov Slovenska býva v mestách cca 56:44 uvádza Feriancová (2005), charakter krajiny a osídlenia svedčí výrazne o vidieckom type. Vidiecke sídla predstavujú bohaté a nenahraditeľné kultúrne, historické, sociálne i architektonicko – urbanistické dedičstvo. Vidiek býva často chápaný ako vhodný priestor pre realizáciu alternatívnych prvkov života spoločenských skupín. Napriek všetkým súčasným i minulým snahám aj objektívnej tendencii unifikovať prostredie existujú stále rozdiely medzi čisto „mestským“ a nie „mestským“ spôsobom života.

Sociológovia sa zhodujú v tom, že vidiek plní celý rad významných funkcií, ktoré neslúžia len jeho obyvateľom, ale celej spoločnosti. Je miestom, kde sa nachádza väčšina poľnohospodárskej výroby zásobujúcej potravinami, surovinami, súčasne poskytuje priestor pre spracovanie a skladovanie nielen potravín, je prostredím pre rekreáciu obyvateľstva, je bydliskom veľkej časti populácie, je nositeľom zdravého alebo zdravšieho životného prostredia (prírodné rezervácie, chránené oblasti, národné parky, lesy, vodné toky,...). Preto sa hovorí o vidieku ako o stabilizujúcom prvku krajiny (Feriancová, 2005).

Riešenie vegetačných úprav centrálnych priestorov vidieckych sídel je odlišné od riešenia úprav v mestách. Musí vychádzať z identity dediny, jej obyvateľov a funkcie, ktorú tieto plochy plnia – sú to priestory, kde sa odohrávajú miestne slávnosti, športové podujatia, miesta stretnutí priateľov, známych, miesta obchodných kontaktov (Rózová, Mikulová, 2009).

Zeleň plnila základné funkcie ako okrasnú, sprírodňovaciú, melioračnú, izolačnú, asanačnú, spoločenskú či psychologickú, pričom niektoré z nich boli nadradené ostatným, vychádzajúc z účelu riešeného priestoru. Pri vysádzaní mal človek často na zreteli hlavne úžitok z rastlín vysádzaných vo svojich obytných priestoroch. Preto sú základom skoro každej záhrady práve ovocné dreviny. Bohatú tradíciu má okrasná zeleň v našich vidieckych sídlach. Bola neodmysliteľnou súčasťou našich dedinských centier, kde často nádherné exempláre okrasných a ovocných stromov sú zachytené už len na dobových maľbách či fotografiách našich podhorských a horských dedín, kvetinové záhradky, viničom pritienené dvory v dedinách južného Slovenska, či krásne stromoradia a vzrastlá zeleň ako súčasť satrých majerov, cintorínov, ale aj „zelené brány“ na vstupoch do dedín (Feriancová, 2005).

V minulosti sa vysádzali predovšetkým lipy, jasene, bresty, v blízkosti domov, kde chránili dom pred bleskom, tienili, poskytovali drevo, med, krmivo pre statok v čase nedostatku. Ďalej boli tieto dreviny voľne vysádzané aj na verejných priestranstvách, pri kostoloch, kaplnkách, krížoch, na konci dediny, pri záhumienkoch a to všetko podľa nariadenia Márie Terézie z roku 1769, ktoré dávalo za povinnosť občanom vysádzať stromy priam všade, kde to bolo možné, popisuje Feriancová (2005).

1.1.2 *Delenie vidieckych sídel na Slovensku*

Vidiecke sídla sú výsledkom dlhodobého osídlovacieho procesu príslušného územia, regiónu. Ich podstatou je poľnohospodársky charakter výroby, ktorý zároveň spôsobil zmenu pôvodnej štruktúry krajiny na druhotnú štruktúru.

1.1.2.1 *Delenie podľa veľkosti a charakteru*

Podľa veľkosti a charakteru rozoznávame nasledovné typy vidieckych sídel na Slovensku:

a) prechodné

- *Salaše*

b) trvalé

- *Lazy, kopianice, osady, štále* – najčastejšie bývajú rozptýlené na svahoch, v údoliách, náhorných plošinách Slovenska. Novobanská oblasť – štále.

V nížinných oblastiach samoty alebo majere. Na Orave – rale.

- *viesky* – majú niekedy charakter aj funkciu jadier roztratených sídel.

- *dediny* – predstavujú kompaktný typ vidieckeho sídla s jasnou urbanistickou štruktúrou a účelovými funkciami. Za hornú hranicu možno pre vidiecke obce pokladať zhruba 2000 obyvateľov až 5000 obyvateľov.

Kategórie obcí:

- malé – do 500 obyvateľov,
- stredné – 500 – 1000 obyvateľov,
- veľké – nad 1000 obyvateľov Feriancová (2005).

1.1.2.2 Pôdorysno-genetické delenie vidieckych sídel

Podľa základných priestorových princípov ich delíme:

- Lineárnu jednoduchú,
- Lineárnu zložitú,
- Lineárnu reťazovú,
- Radiálno okružnú,
- Priestorovo jednoduchú,
- Priestorovo zložitú,
- Geometrickú.

Pôdorysno-genetické formácie sídel sú na Slovensku najčastejšie zastúpené typmi prícestných sídel, pri ktorých môžeme rozlíšiť:

- a) Dedina pri hradskej
- b) Ulicovka
- c) Cestná radová dedina
- d) Potočná radová dedina
- e) Reťazová kolonizačná dedina
- f) Voľná reťazová kolonizačná dedina
- g) Parcelačná radová dedina

Koncentračnou silou dediny je ústredný priestor najrozličnejšieho tvaru, tzv. náves. Medzi návesné sídla patrí: vretenovka, okrúhlica a dedina s námestím Feriancová (2005).

1.2 Vidiecke sídlo a jeho štruktúra

Analyzujúc polohu zelene v štruktúre sídla, je potrebné predovšetkým pochopiť obsah pojmu štruktúra sídla. Pod pojmom sídlo rozumieme priestorový systém koncentrácie aktivít sídlenia (najmä bývania, výroby, zotavenia, komunikovania a ďalších aktivít spojených so zabezpečením existencie človeka) a ich priestorových prejavov (budov, komunikácií, zariadení technickej infraštruktúry a pod.) Podľa veľkosti a funkcie sídla môžeme hovoriť o sídle vidieckom a mestskom. Systém sídla je možné charakterizovať najmä štruktúrou sídla (statikou, anatómiou) tvorenou súborom:

- fyzických prvkov a subsystémov ako sú budovy, cesty, prvky a plochy zelene, komunikačné subsystémy cestnej dopravy, železničnej dopravy, vodnej dopravy, vodovodný a kanalizačný subsystém, subsystémy energetiky a podobne, resp. funkčných prvkov – plochami bývania, práce, zotavenia a pod.
- väzieb (vzťahov, interakcií) vznikajúcich vzájomným pôsobením pri súčinnosti prvkov systému. V sídlach sú väzby charakterizované predovšetkým komunikačnými a informačnými činnosťami, materiálovými a energetickými tokmi.
- procesov reprezentujúcich dynamickú stránku existenciu sídla. Základným procesom v sídlach je reprodukčný proces, ktorý zahŕňa prirodzené procesy vzniku, rozvoja, využívania, úpadku, zániku resp. náhrady funkčných a fyzických subsystémov, či prvkov novými (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

Podľa Finku (2008) sú dominantné predovšetkým stavebné objekty, ktoré svojimi vlastnosťami určujú funkčnú i priestorovú kvalitu väčšiny sídel, hoci biologické prvky majú tiež veľký význam a sú rovnako nedeliteľnou súčasťou štruktúry sídla. Často sa zabúda na fakt, že práve prírodné prvky majú veľkú dynamikou v krátkodobých aj dlhodobých časových cykloch a môžu v istých polohách podstatne dynamizovať štruktúru systému v jej kvalitatívnych i kvantitatívnych charakteristikách a v synergickom účinku rozhodujúcou mierou ovplyvniť udržateľnosť jeho rozvoja. Medzi prírodnými prvkami v štruktúre sídla popri morfológii terénu a klíme zohrávajú dominantnú úlohu štruktúry zelene.

Podľa Maddena (2003) verejné priestory a priestranstvá sú neoddeliteľnou súčasťou sídel. Slúžia verejnosti, skupine ľudí, ktorá v sídle trvalo žije, ako aj turistom, či návštevníkom.

Verejné priestory sú javiskom verejného života. Sú to priestory kde sa odohrávajú miestne slávnosti, športové podujatia. Sú to miesta stretnutí priateľov, známych, miesta osobných ale aj obchodných stretnutí. Verejný priestor je vstupnou bránou do verejnej inštitúcie – obecného úradu, pošty, knižnice, píše Štěpánková (2008).

Ak majú sídla, či ich časti funkčné verejné priestory, majú ich obyvatelia silnejší pocit súnalezitosti s komunitou. Atraktivita verejných priestorov je dôležitá pre samotných obyvateľov, ako aj pre návštevníkov. Prostredníctvom týchto priestorov ľudia v sídle žijúci a pracujúci vnímajú svoje okolie ako aj jeden druhého.

Vo vidieckych sídlach v súvislosti s verejnými priestormi spomenieme:

1. Námestia, námestíčka – väčšinou centrálné priestory dediny,
2. Ulice, uličné priestory. (Supuka, Feriancová a kol., 2008)

Hlavnými verejnými priestormi dedín sú (Sýkora, 1998) námestia a hlavné ulice, prípadne nepravidelné rozšírenia uličných priestorov v okolí kostola, zastávky autobusu, obchodného strediska, centrá sídel.

Podľa Štěpánkovej (2008) námestia a ulice majú svoje ohraničenie, kde hranicu tvorí tesná návaznosť fasád domov, vstupných brán alebo stien, poprípade voľnejším usporiadaním, kde sú domy striedané s poľnohospodárskymi plochami, zeleňou, alebo vodnými plochami.

Hlavné priestory dedín tvoria väčšinou historické jadrá, na ktorých formovaní sa podpísala doba vzniku a stavebný vývoj. Námestia a hlavné ulice vznikali často vo väzbe na dôležité historické objekty (kostoly), v dobe rozkvetu dedín boli do nich umiestňované dôležité obecné stavby (hostince, školy, kováčske dielne), prechádzala cez ne doprava do susedných dedín. Mnohé námestia mali uprostred rybník, kde plávali kačice a husi. Do hlavných priestorov dedín sa často umiestňovali pamätníky a pomníky, konali sa tu jarmoky a regionálne slávnosti. Námestie a hlavné ulice musíme naďalej pokladať za dôležitý priestor dediny, za nositeľov určitej charakteristiky sídla, ktorý nemôžeme radikálne prestavať, ale citlivo dotvárať (Sýkora, 1998).

Podľa Maddena (2003) k úspešnosti verejného priestoru prispievajú nasledovné základné kvality:

1. Dostupnosť,
2. Aktivity a využitie,
3. Pohodlie a vzhľad,
4. Spoločenskosť (sociabilita).

1.2.1 Dostupnosť

Štěpánková (2008) hodnotí úspešný verejný priestor ako ľahko dostupný pešo alebo verejnou dopravou, prehľadný a viditeľný (aj z diaľky). Ľudia sa tu môžu ľahko pohybovať, orientovať a bez prekážok využívať časti priestoru. Fyzické prvky môžu ovplyvniť dostupnosť a vnímanie. V rámci tejto kategórie je dôležité zabezpečenie rôznych aktivít pre chodcov (skladba predajní, služieb), parkovanie, informácie o autobusových spojoch, dostupnosť zastávok verejnej dopravy a pod.

1.2.2 Pohodlie a vzhľad (image)

Predstava o bezpečí a čistote, veľkosti prilahlých objektov a charaktere a pôvabe priestoru je prvoradá pri rozhodovaní či určité miesto využijeme. Dôležitá je aj pohodlnosť celkom primárna a to napr. pohodlné sedenie umiestnené na vhodnom dostupnom viditeľnom mieste. Uvedená kategória predstavuje aj dôraz kladený na zeleň, rešpekt k miestnym tradíciám, zabezpečenie ducha miesta – genia loci, vzťah miesta a životného prostredia, hygieny (aj sociálnej – napr. kriminality). (Supuka, Feriancová a kol., 2008)

1.2.3 Využitie a aktivity

Aktivity sú základom funkčnosti priestoru. Sú príčinou, pre ktorú sem ľudia prídu prvýkrát a ak sú uspokojení, vrátia sa. Aktivity môžu vnieť do verejných priestorov zvlášnosť až jedinečnosť. Ak verejný priestor nezabezpečuje možnosť aktívne využívať jeho časti, je prázdny a nevyužitý, prestáva byť funkčným a verejným priestorom, stráca podstatu. (Supuka, Feriancová a kol., 2008)

Uvedenú kategóriu je možné dosiahnuť vhodnou a účelnou skladbou maloobchodných predajní, prevádzkami služieb. Miestnej produkcie (na dedine možnosť aj tradičných remesiel – v súvislosti s regionálnymi podmienkami a tradíciami), dodáva Štěpánková (2008).

1.2.4 Spoločnosť (sociabilita)

Ak je priestor spoločenský, znamená to, že podporuje stretávanie ľudí so svojimi známymi a priateľmi, susedmi aj s cudzími. Vtiahne človeka do spoločenstva a odstraňuje problémy v komunikácii aj s neznámymi ľuďmi (pred časom bola bežná komunikácia hlavne na dedine aj medzi neznámymi ľuďmi na ulici – tento jav sa všeobecne vytratil). Iný význam pojmu spoločnosť priestoru znamená aj pocit súľadnosti k miestu a k miestnej spoločnosti. Táto vlastnosť verejných priestorov sa získava ťažko, však o to viac je dôležitá z hľadiska jeho hodnôt. Dá sa zabezpečiť dobrými susedskými vzťahmi, ale aj korektným vzťahom samosprávy obce ku obyvateľom cez napríklad drobné kultúrne akcie a pod, vysvetľuje Štěpánková (2008).

1.3 Funkcie zelene vo vidieckom sídle

Zeleň tvorí integrálnu súčasť štruktúry s rozmanitými primárnymi i sekundárnymi funkciami pôsobiac ako integrujúci činiteľ nielen medzi človekom vytvorenými štruktúrami sídla a prírodnou krajinou, ale neraz aj ako integrujúci činiteľ rôznych funkčných štruktúr v sídle ako takých, či komplementárny funkčný a kompozičný prvok štruktúry sídla.

Plochy a prvky zelene v štruktúre sídla je treba posudzovať z hľadiska ich:

- krajinnoekologickej funkcie,
- mikroklimatickej funkcie,
- hygienickej funkcie,
- symbolickej a komunikačnej funkcie,
- estetickej funkcie,
- psychologickkej funkcie,
- funkčného využitia (športovo – rekreačná funkcia, produkčná funkcia, vodohospodárska funkcia,...) (Supuka, Feriancová a kol., 2008)

1.4 Kategorizácia sídelnej vegetácie

Z hľadiska typológie možno na území sídla identifikovať, hodnotiť, ale aj zakladať a manažovať nasledovné kategórie sídelnej vegetácie podľa diferenčných kritérií:

A) Podľa pôvodu:

1. Prírodná (z časti prírodné a zmenené fragmenty pôvodných biotopov).
 - Pôvodné a pozmenené zvyšky nížinných a podhorských lužných lesov
 - Brehové porasty vodných plôch a tokov
 - Krovinové a krovinovo – stromové porasty na svahoch, plytkých a skeletnatých plochách
 - Porasty drevín a bylín na vlhkých a močiarnych lokalitách
2. Synantropná – antropické, sukcesné a invázne spoločenstvá drevín a bylín. Prírodná a synantropná vegetácia tvoria štruktúralnu podstatu tzv. prirodzených mestských parkov.
3. Kultúrna – založená, obhospodarovaná a udržiavaná človekom s dominantne kultúrnymi, estetickými, rekreačnými, mestotvornými aj ekologicko-stabilizujúcimi funkciami. Sú tvorené pôvodnými, cudzokrajnými i zmiešanými druhmi drevín, tráv, bylín a kvetín, ale aj prvkami vody a doplnkami technickej vybavenosti. Majú rôznu plochu, tvar, priestorovo – kompozičnú štruktúru a diferencovaný, historicko-vývojový parkotvorný sloh.

B) Podľa plošno-priestorových znakov (pôdorysný tvar a veľkosť):

1. Parkovo upravená plocha do 0,5 ha (pri domoch, významných budovách, parkovo upravené námestie, dvor a pod.)
2. Parčík 0,5 – 2,0 ha (pri školských a zdravotných zariadeniach, v obytných územiach, pri strediskách športu a rekreácie a pod.)
3. Park nad 2,0 ha (centrálneho, mestského i nadmestského významu)
4. Parková trieda – bulvár (líniový typ v centre mesta so širokou ulicou s kultúrnym a estetickým významom)
5. Vegetačný pás (najčastejšie s ochrannou a ekostabilizačnou funkciou pozdĺž cestných a železničných komunikácií, na svahoch a brehoch vodných tokov a plôch, ochranná vegetácia výrobných závodov)
6. Stromová aleja (v uliciach miest a obcí)
7. Skupina stromov, kríkov, alebo solitéry (pri domoch, umeleckých a religióznych stavbách a dielach apod.)

C) Podľa slohovo-architektonických a historicko-kultúrnych znakov:

1. Pravidelné alebo architektonické záhrady a parky (stredoveké kláštorne a hradné záhrady, renesančné, barokové a rokokové záhrady, parterové a sentimentálne parky, dendrologické parky a záhrady)
2. Nepravidelné, voľne krajinárske parky (anglické voľné krajinárske prvky, ale aj malé voľné krajinárske čínske a japonské záhrady, novodobé moderné parky, ale aj parkové lesy a lesné parky pri mestských sídlach, rekreačných a liečebných strediskách)
3. Kombinované, slohovo zmiešané parky (pozostávajú z pravidelnej parkovej úpravy v kontaktnej zóne reprezentačnej budovy a z časti nepravidelnej, voľne krajinárskej tvoriacej ostatnú časť parku; do tejto kategórie možno zaradiť aj niektoré arboréta a botanické záhrady s vedeckým i verejným využívaním)

D) Podľa polohy v sídle:

1. prímestský park
2. Centrálny park
3. Park obytného súboru, alebo priemyselno-sídelného areálu
4. Parkovo upravená plocha pri budove (škola, zdravotnícke zariadenia, radnica mesta, parlament, sídlo vlády, prezidenta a pod.).

E) Podľa spôsobu využívania a prístupnosti:

1. Verejná zeleň (parky a vegetačné prvky celomestského významu)
2. Vyhradená zeleň (obytných súborov, škôl, obchodných centier, zdravotných objektov, parlamentov, sídel prezidentov a monarchov)
3. Špeciálna zeleň (botanické záhrady, ZOO, cintoríny a pod.)

F) Podľa prevažujúcej funkcie (alebo súboru funkcií):

1. Sociálne funkcie (rekreačné, športové, kultúrne, liečebné a estetické)
2. Enviromentálne funkcie (klimatické, ochranné, hygienické, izolačné)
3. Ekologické funkcie (krajinoekologický význam, segment, genofondový zdroj, koridor, biocentrum, ekostabilizačný element) (Supuka, Feriancová a kol., 2008)

Sadovnícke úpravy môžeme hodnotiť podľa viacerých kritérií. V urbanizme splňa zeleň rozličné funkcie, má rozmanitý charakter, a preto je nevyhnutné vytvoriť vzhľadom na evidenciu zelených plôch určité skupiny, resp. klasifikáciu. Na triedenie zelene zatiaľ nemáme vytvorený jednotný systém. Vo svojej podstate sú jestvujúce triedenia dobré, úlohu zohráva iba uhol pohľadu – čo považujeme za dôležitý prvok triedenia. Napríklad, rozloha – park, parčík, účel – súkromná, verejná zeleň, funkcia – krajinná, mestská zeleň, zeleň

s doplnkovou funkciou (bývanie, školy, priemyselné areály a pod.). Podľa sadovníckej a urbanistickej praxe je zatiaľ najčastejšie používanou klasifikáciou takéto triedenie zelene: súkromná, vyhradená, verejná, hospodárska zeleň, zeleň na osobitý účel a krajinárska zeleň. Aj v tomto delení však môžeme poukázať na nedostatky. O kategórii verejnej zelene by sme mohli polemizovať v prípade, že prístupnosť verejného parku obmedzíme na denný čas. Aj predzáhradka pri rodinnom dome bez oplotenia sa stane súčasťou verejnej zelene (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

Na základe prístupnosti štruktúr zelene a vlastníckych pomerov môžeme podľa Finku (2008) hovoriť o:

- verejnej zelene vo vlastníctve verejného subjektu prístupnej pre všetkých obyvateľov a návštevníkov,
- verejnej zelene vo vlastníctve súkromného subjektu s určeným režimom prístupu pre všetkých obyvateľov a návštevníkov,
- vyhradenej zelene vo verejnom alebo súkromnom vlastníctve prístupnej obmedzenému okruhu užívateľov vo vzťahu k jej špecifickej funkcii,
- súkromnej zelene – prístupnej iba majiteľovi a ním určenému okruhu ľudí.

1.5 Funkčné členenie vidieckej zelene

- verejná zeleň – vymedzuje plochu verejne prístupnú bez obmedzenia, ako napr. parky, parčíky a zeleň sídlisk
- súkromná zeleň verejného významu – jedná sa o plochy verejnej zelene, ktoré prešli do vlastníctva súkromného
- obytná zeleň súkromných záhrad – plochy zelene nadväzujúcej na zástavbu rodinných domov
- vyhradená zeleň – je tvorená plochami, ktoré sú viac či menej uzavreté (obmedzene prístupné), v okolí spoločenských, kultúrnych a výchovných objektov vrátane plôch cintorínov a pod.
- samostatné celky vyhradenej zelene – plochy, u ktorých je kladený dôraz na vybavenosť, kompozičné a výtvarné spracovanie a začlenenie do určitých celkov
- ochranná a melioračná zeleň – útvary typu vetrolamov, porastov v devastovaných územiach, ktoré je nutné rekultivovať

- zeleň s výraznou biologickou funkciou – prevažne pásy, ktoré majú charakter biokoridoru, biocentra a pod.
- aleja – tie je nutné členiť a špecifikovať (podľa veľkosti, tvaru koruny a charakteru stálozelenosti)
- solitéry – významné stromy samostatne rastúce v intravilánoch sídel, nadväzujúce na ostatné komplexy zelene, alebo majú význam ako priestorový akcent
- popínavé a ovíjajúce prvky rastlín na fasádach ako súčasť architektonických častí objektov a pod (Otruba, 2002).

Podľa Finku (2008) funkčná kategorizácia štruktúr zelene v sídelnom útvare môže sledovať viacero kritérií:

- prístupnosť štruktúr zelene a vlastnícke pomery
- poloha štruktúr zelene v sídelnom útvare
- dominantné funkcie štruktúr zelene v sídelnom útvare
- iné

1.5.1 Verejná zeleň

Je prístupná všetkým občanom po celý deň a v každom ročnom období. Iba vo výnimočných prípadoch je návštevnosť obmedzená na sezónu i dennú dobu. Verejná zeleň má širšie poslanie, a preto majú jednotlivé zelené plochy niekoľko funkcií. Medzi verejné zelené plochy radíme: zeleň na námestiach a v uliciach, zeleň okolo pomníkov a pamiatok, zeleň pred významnými budovami, oddychové, osvetové, historické a lesné parky, úpravy kúpeľných a rekreačných miest (Supuka, Feriancová a kol.).

Verejná zeleň je trvalo prístupná verejnosti a zahŕňa najmä:

- mestské parky, parčíky a parkové námestia a pásy
- sídlisková zeleň,
- uličné stromoradia a zeleň pri komunikáciách,
- zeleň pri významných budovách,
- zeleň pietnych miest,
- zeleň detských ihrísk a športovísk,
- verejné a historické parky a záhrady,

- rekreačné parky a parkové lesy,
- sprievodná zeleň vodných tokov a technických zariadení (Rúžičková, 1980).

Finka (2008) upresňuje, že k verejnej zeleni v štruktúre sídla patrí predovšetkým:

- zeleň verejných priestranstiev – námestí, ulíc a pod. Ide o stromoradia, aleje, zeleň nábreží, skupinky stromov na námestiach, mobilnú zeleň a kvetinovú výsadbu v sídelných priestoroch, či už v podobe kvetinových záhonov, kvetinových nádob, popínavú a závesnú zeleň
- verejné parky a parčíky – predstavujú kompaktné štruktúry zelene s dominantnou relaxačnou funkciou. Minimálna výmere je daná schopnosťou štruktúry zelene plniť plnohodnotne túto funkciu, ktorá je daná minimálnou šírkou funkčnej plochy parku 25 m. Parčíky mávajú preto rozlohu cca od 0,25 do 0,5 ha. Parky až do niekoľkých desiatok hektárov.

1.6 Zeleň vo verejných priestoroch

Jednou zo základných podmienok na vytvorenie exteriéru, ktorý je samozrejmosťou je vytvorenie pocitu bezpečia, dostatočného súkromia a samozrejme funkčnej a vizuálnej atraktívnosti úpravy vonkajšieho prostredia, ktoré je v prevažnej miere tvorené vegetáciou. Integrita prepojenia s vonkajším prostredím musí vychádzať z predpokladu, že rovnako ako priestor interiéru tak aj exteriér bude plniť nároky, potreby a charakter obyvateľov. Na základe poznania týchto potrieb vieme vytvoriť dostatočne širokú škálu rôznych funkčných priestorov tak, aby sa jednotlivé vekové a sociálne skupiny dokázali so svojím prostredím identifikovať a plne ho využívať ako svoj. Ako podklad pre takéto riešenie by mali slúžiť sociologické prieskumy, alebo priame zapojenie samotných obyvateľov do tvorby ich prostredia – anketou, konzultáciami v procese navrhovania a pod. Z príkladov zo zahraničia je zrejmé, že takto vytvorené prostredie si obyvatelia dokážu viac vážiť, viac sa s ním stotožniť a obľúbiť si ho. Znižuje sa tak riziko vandalizmu a naopak je kladený väčší dôraz na údržbu (Rózová, Mikulová, 2009).

1.6.1 Zeleň na námestiach a v centrálnych zónach sídiel

Námestia vznikali z funkčnej potreby. Usporiadávali sa na nich trhy, slúžili na stretávanie ľudí a boli významným miestom, kde sa odohrávali rozličné spoločenské udalosti. V období renesancie a baroka sa voľný priestor využíval na spoločenské príležitosti a stal sa kontrastom budov – palácov, kostola či radnice.

Námestia sú aj dnes výraznými architektonickými veličinami a dávajú charakter celému sídlu. Starobylé námestia v historických centrách starých miest tvoria harmonický architektonický celok s budovami. Tieto plochy sadovnícky neupravujeme, aby sme neporušili daný sloh. Len na miesta, kde boli aj v minulosti stromy, môžeme stromy vysadiť znovu, ale iba také, ktoré sú pre daný sloh charakteristické. Na väčších vydláždených námestiach je vhodnejšie použiť mobilnú zeleň. Staré námestia s nízkou architektonickou hodnotou môže vhodne zvolená zeleň vylepšiť (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

Výsadba bola pravidelná, vysadené boli listnaté dreviny. Kmeň stromov chránili drevené koly, neskôr kované mreže. Tie sa postupne dostali aj ako prekrytie koreňovej sústavy do plôch okolo kmeňov. Aj keď boli výsadby alejí rôzne, v jednom sa zhodovali, v pôdoryse kopírovali tvar námestia a tým výrazne prispeli k akcentovaniu dispozičnej schémy sídla (Rózová, Mikulová, 2009).

Súčasná námestia majú uvoľnené stavby a rozličný tvar. Často ide o rozšírené uličné priestranstvá alebo križovatky. Na námestí sa vyčleňuje priestor na parkovanie, zhromažďovanie či zastávky mestskej dopravy. Cesty sa vedú účelovo, musia byť dostatočne široké a spevnené. Námestie je ucelená pohľadová jednotka, a preto má byť množstvo porastov menšie ako pri iných úpravách. Vyššia zeleň sa vysádza tak, aby usmerňovala pohľady na zaujímavé stavby. Na vhodné miesta umiestňujeme lavičky. Ďalším doplnkom sú plastiky a fontány. Súčasťou námestia bývajú aj stánky s občerstvením, ktoré by mali byť izolované zeleňou, aby nenarušovali vzhľad námestia (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

V centrálnych mestských zónach je žiaduce použiť rôzne štruktúry vegetácie. Optimálna skladba vegetačných prvkov je: nízke súvislé kry (1,5 – 2,5 m) by mali byť zastúpené na 9-16%, stromy a súvislé porasty krov sa optimálne požadujú na 25% plochy. Zvyšok plochy t.j. cca 50% by mali tvoriť trávnik, takže plochy trávnik k ostatným plochám vegetácie by mali byť v pomere 1:1. Usporiadanie prvkov vegetácie nesmie brániť dostatočnému preslneniu a prevetraníu vnútromestského priestoru (Rózová, Mikulová, 2009).

Podľa Machovca (1999) je v centrálnych zónach sídiel možné uplatniť takmer všetky priestorové funkčné vegetačné prvky:

- Solitérne stromy poprípade stromy v malých skupinách alebo alejach. Tento prvok vyžaduje stanovište mimo vplyv inžinierskych sietí, poprípade stanovište bez komunikačných stretov a také situovanie, ktoré nenarušuje historickú prezentáciu miesta, ale naopak, pokiaľ je to doložiteľné, historické prostredie dotvára.
- Plošne menej rozsiahle plochy trávnikov, resp. kvetinových záhonov na rastlom teréne buď v úrovni terénu alebo na mierne vyvýšených záhonoch.
- Komplexné nie príliš rozsiahle vegetačné úpravy zahrňujúce tak stromy ako aj kry, trávniky, kvetinové záhony, ale i spevnené plochy prípadne i drobné vodné a ďalšie abiotické prvky. Táto situácia býva dosť výnimočná a je vhodná iba tam, kde to história miesta dovoľuje.
- Vegetácia na konštrukciách t.j. pevné záhony na dlažbe, alebo inak zabetónovanej či spevnenej ploche námestia a iných lokalít, vrátane strešných záhrad v mestských centrách, kde sú plochy pre zeleň inak veľmi obmedzené.
- Vertikálna vegetácia, t.j. popínavé, resp. plazivé a previsnuté rastliny pokrývajúce steny a iné vertikálne plochy. Tento typ vegetácie je tiež možno voliť len s ohľadom na historickosť či modernosť priestoru a v súlade s architektúrou prostredia. Do tohto typu vegetácie je možné zaradiť i samostatné výtvarné pergoly. Tento typ vegetácie je riešiteľný tam, kde sú potrebné plochy veľmi obmedzené a tam, kde pre rast a vývoj rastlín je možné vytvoriť plošne síce veľmi malé, ale funkčne plne vyhovujúce prostredie.
- Mobilná vegetácia je uplatniteľná a plne funkčná iba tam, kde nie je možné vytvoriť iné formy vegetačných úprav.

1.6.2 *Zeleň na uliciach*

Historické jadrá starších sídel majú zvyčajne veľmi málo zelene alebo chýba celkom, napriek tomu, že voľakedy tam bola. Odstránenie zelene si vyžiadala doprava, elektrifikácia, telefónna sieť atď. Inokedy si zasa tieto technické vymoženosti vyžadujú zásah do korún stromov, čím trpí estetická hodnota stromov. Ozeleňovanie ulíc je náročné, pretože treba rešpektovať mnoho aspektov ako sú šírka ulice, doprava, inžinierske siete alebo nepriaznivé ekologické činitele. Strom musí mať primerane veľkú korunu, nesmie mať sklonené a krehké konáre, povrchové ani príliš hlboké korene ani veľké plody a musí byť odolný voči nepriaznivým vplyvom. Uličný priestor tvorí chodník a cesta.. Chodník býva najčastejšie

umiestnený hneď popri budovách. Od cesty ho oddeľuje izolačný pás zelene zostavený zo stromov a krov je najpôsobivejšia a hygienicky najvhodnejšia kombinácia. Vhodná je aj výsadby len z krov (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

Aj podľa Rózovej (2009) sa musí podriadiť sadovnícka úprava vysokej kompozičnej hodnote s účinnou hygienickou pôsobnosťou. Mali by sa vytvoriť podmienky pre uplatnenie vegetácie vo všetkých výškových gradáciách (stromy, kry, trvalky), a tam kde to z technických dôvodov nie je možné, uplatňuje sa mobilná vegetácia v kvetináčoch.

Nesústredíme sem veľké množstvo kvetín a priestor farebne nerozbíjame. Požiadavka zelenej farby je tu rozhodujúca.

Stromoradia sa môžu vysádzať len na uliciach, kde je vzdialenosť medzi stavebnými čiarami minimálne 12 metrov. Z toho cesta nesmie byť širšia ako 6 metrov. Pri týchto parametroch vysádzame stromoradie iba jednostranne – na slnečnú stranu. Použitie stromov na výsadbu určuje výška zástavby. Pri nízkej zástavbe volíme druhy s riedkou korunou a jemnou štruktúrou, pri vysokej zástavbe použijeme stĺpovité odrody. Na výsadbu sa používajú odrastenejšie dreviny. Jamy je nevyhnutné vyhlbiť väčšie, pôdu treba vylepšiť alebo vymeniť. Stromy sa zabezpečia kolíkmi. Stromy sa vysádzajú buď samostatne v dlažbe, alebo do zeleného pásu. Pri prvom spôsobe musíme ponechať okolo stromu dostatočne veľkú voľnú plochu, ktorú treba zároveň chrániť proti ušľapavaniu železnou mrežou (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

Uličná zeleň býva častokrát vystavená mnohým nepriaznivým činiteľom, ako sú prehriate ovzdušie, výfukové plyny áut, zašľapavanie ľahostajnými ľuďmi a v zime samozrejme sa nevyhne chemickému posypu. Na výsadbu treba vyberať nenáročné dreviny, odolné voči negatívam a stresovým faktorom a pri poškodení sa rýchlo regenerujú. Napriek tomu je dosť často nevyhnutné umelé zavlažovanie, ochrana pred chorobami a škodcami a v neposlednej rade potrebná výchova prostredníctvom výchovného a udržiavacieho rezu. Prácu v mnohom uľahčuje využitie mobilnej zelene.

1.6.2.1 Technické predpisy na výsadbu stromoradií

Priemerná šírka chodníka na výsadbu stromov s malými korunami je 4 m (3,5-5m). Vzdialenosť najbližšieho stromu od rohu ulice a od vjazdu k budovám je minimálne 2,5 m, od osvetľovacích stožiarov 4 m a od okien domov 5 m. Inžinierske siete – vzdialenosti: kanalizácia 1,5 m, teplovody a plynovody 2 m, vodovodné potrubie a elektrické káble 1 m.

Výška kmeňa stromu má byť najmenej 3 m, Vzdialenosť stromov v rade 8 – 15 m. V úzkych uliciach sa vysádza stromoradie iba na jednu stranu – slnečnú (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

1.6.3 Pešie zóny

Pešia zóna je územie, kde má motorová doprava zamedzený vstup. Autá majú povolený vjazd iba vo vymedzených hodinách a na osobitné povolenie. Pešie zóny sa zriaďujú v atraktívnej časti mesta, aby sa vytvorila psychická a fyzická pohoda ľudí. Atraktívnosť pešej zóny vytvárajú historické budovy, rozličné urbanisticko-architektonické diela, malé obchody, odpočinkové priestory a kaviarne s možnosťou stretávania sa a vytvárania spoločenských kontaktov (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

Prvým obdobím, keď bola realizovaná segregácia ulíc pre chodcov, povozy a zvieratá a ulice boli vydláždené bol stredovek. Do problematiky mesta a jeho celkovej premeny výraznejšie zasiahla priemyselná výroba a rozvoj motorovej dopravy. Nové dopravné prostriedky vyvolávajú stále väčšie kolízne situácie a nútia odborníkov rozmýšľať o nových koncepciách dopravných systémov v mestách vrátane vytvárania nerušených a bezpečných peších zón.

Budovanie peších zón v Európe sa stalo trendom urbanizmu 50. A 60. Rokov. Tieto trendy prenikali aj k nám, zostávali však v nekomplexnej podobe. Prvou komplexnejšou realizáciou bola pešia zóna v Trnave. Po roku 1989 dostalo budovanie peších zón u nás na popredné miesto komunálnej politiky (Rózová, Mikulová, 2009).

Prvé pozitívne príklady u nás predstavovali obnovené a novorealizované pešie zóny najprv v krajských a neskôr i menších slovenských mestách (Bratislava, Trnava, Banská Bystrica, Žilina, Nitra, Prešov, Košice, Zvolen, Martin, Ružomberok, Kremnica,...). Spolu s novoformovanými prímestskými a parkovými plochami pešie zóny najviac prispievajú k postupnému znovunachádzaniu vzťahu mestského človeka k svojmu životnému prostrediu (Supuka, Feriancová, Štrba, 2006).

1.6.3.1 Typy peších zón z hľadiska funkcie

Pešie zóny môžu plniť rôzne funkcie s prevahou obslužnej, kultúrnej, reprezentatívnej, spoločensko-zábavnej a historickej. V riešení týchto typov pôjde vždy o viacfunkčné útvary. Typy peších zón z hľadiska segregácie pešej dopravy a ostatných druhov dopravy. Súčasnú mestá sú v situáciách, keď je potrebné hľadať spôsoby, ako odizolovať pešieho chodca od

dopravy a vytvoriť mu bezkolízne, bezpečné prostredie aspoň v najexponovanejších častiach mesta (Rózová, Mikulová, 2009).

Z pohľadu riešenia prevádzkových vzťahov dopravnej obsluhy, zabezpečovanej motorovou dopravou popisuje Kováč (2001) základné typy:

- Pešia ulica s kombináciou iných druhov dopravy (napr. pešiu trasu v jednom koridore s MHD, s autokomunikáciou),
- Pešiu ulicu časovo vyhradenú aj pre nevyhnutnú motorovú dopravu, ale trasovanie motorovej dopravy nemôže byť prekážkou dominujúcemu pešiemu pohybu, jemu sa podriaďuje všetko,
- Pešie zóny s výraznou segregáciou pešej a ostatnej dopravy horizontálne segregované systémy – doprava sa orientuje do podzemia
- Vertikálne segregované pešie zóny – „zásobovanie zo zadu“,
- Kombinácie vertikálno-horizontálnych systémov peších zón,

Typy peších zón z hľadiska tvarovania a vedenia peších trás

- pešie zóny rozvinuté v jednom hlavnom smere,
- pešie zóny rozvinuté v rozmanitých smeroch,
- pešie zóny rozvinuté podľa špecifických požiadaviek (Brath, 2000)

Ozeleňovanie peších zón sťažujú nepriaznivé činitele podobne ako ozeleňovanie ulíc. V týchto priestoroch najviac využívame mobilnú zeleň. Okrem nej používame tzv. vertikálnu zeleň, t.j. zeleň na konštrukciách. Sú to popínavé a previsnuté rastliny, ale aj letničky vysadené do konštrukcii. Na vhodných miestach možno použiť solitérne stromy, skupiny stromov a krov. Na väčších peších zónach to môže byť aj plocha trávnik, kvetinové záhony alebo parčík (pešia zóna v Košiciach – Dóm sv. Alžbety – divadlo) (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

1.6.3.2 Nároky a požiadavky na tvorbu peších zón

- funkčné požiadavky z hľadiska využitia – zohľadniť antropometrické hľadiská (dimenzie plochy a objemu v mestskom priestore pešej zóny, potrebné pre ľudskú aktivitu a pohyb v týchto priestoroch), spresniť vnútornú náplň priestorov peších zón (rozmanitosť funkcií v jednotlivých typoch priestorov), vytvárať rozmanité úseky na pešej zóne pre rozmanité aktivity obyvateľov s dôrazom na priestory spoločenských kontaktov.

- Kompozično-výtvarné a organizačné nároky – na peších zónach sa žiada zabezpečiť celkovú kompozíciu jednotlivých typov priestorov a ich jednotlivých elementov, ale dôležitá je tiež individualizácia (neopakovateľnosť) v zmysle výtvarnom aj funkčnom. Kompozícia pešej zóny musí vychádzať z organizačných, funkčných a prevádzkových požiadaviek.
- Dopravné nároky a požiadavky – doprava zabezpečuje prevádzku a zásobovanie peších zón. Žiada sa, aby nerušila intímny charakter tohto prostredia – nespôsobovala hluk atď.
- Zdravotno-hygienické a psychologické nároky – pre zdravie človeka treba proporčne zosúladiť uplatnenie prírodných a umelých prvkov. Tieto dva póly vytvárajú rovnováhu a harmóniu celého takéhoto prostredia. Je potrebné zabezpečiť na peších zónach nároky na dotykové hľadiská (hmatový zmysel), zrakové hľadiská (svetelné pomery pre zrakovú pohodu pešej zóny a na vnímanie okolitého prostredia), sluchové hľadiská (bezpečnosť proti hlukovému obťažovaniu), vytvárať podmienky pre kvalitu vzduchu, dodržať hygienické hľadiská a podmienky pre bezpečnosť človeka (Rózová, Mikulová, 2009).

1.6.4 Zeleň pred význačnými budovami

Tradičné význačné budovy, ako kostoly, školy, divadlá, hotely a rozličné úrady, bývajú veľmi často súčasťou ulice alebo námestia. V mnohých prípadoch sa tu môže použiť iba mobilná zeleň. Ak je však pred týmito budovami priestor, sadovnícka úprava má zvýrazniť ich celospoločenské poslanie (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

Sadovnícky upravujeme toto prostredie tak, aby sa tieto významné budovy dostali do zorného poľa. Preto je dôležité vytvoriť dostačujúci priestor reprezentatívneho, parterového charakteru a vysoká zeleň dotvára už len pozadie, čím ich oddelíme od ostatných budov.

Sadovník musí rozvíjať zámer architekta. Preto kvetinová ale aj skulptúrna výzdoba musí byť vhodným doplnkom budovy. Sadovnícke dielo má len dodržiavať kontinuitu a byť odrazom architektonického stvárnenia budovy, a preto býva najčastejšie pravidelná.

Strnulosť sa dá odstrániť používaním nepravidelných, organických kvetinových záhonov ale aj drevinami. Používajú sa najmä poliehavé kry, parkové ruže a trávy. Monumentálne budovy sú pôsobivé a lepšie vyniknú, ak vystupujú z veľkej trávinatej plochy či dlažby alebo sa zrkadlia na vodnej hladine a vysoká zeleň ich iba rámuje. Len priestorovo neúnosné budovy sa majú rozčleniť zeleňou. Verejné budovy sa nemajú zásadne oplocovať.

Farbu výsadby volíme v súlade alebo v kontraste s farbou omietky (obkladu). Mimoriadne dôležité je použiť vhodný tvar drevín vzhľadom na charakteristické línie budovy (vertikálne, horizontálne) a zámer projektanta (potlačenie línií alebo ich zdôraznenie) (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

Vegetačné úpravy občianskej vybavenosti by sa mali výrazne odlišovať od ostatných plôch vegetácie spôsobom usporiadania a výberom sortimentu drevín za účelom zvýraznenia objektu občianskej vybavenosti a zvýšenia jeho atraktivity (Rózová, Mikulová, 2009).

1.6.5 Zeleň okolo pomníkov a pamätníkov

Kult svätých na našom území priniesol na námestia, ale aj do iných častí dedín a ich okolia, množstvo pomníkov jednotlivých svätcov. Stavali sa samostatné sochy, súsošia na podstavci, ale aj vo forme jednopriestorových kaplniek s plastikou. Ich poslaním bolo chrániť ľud pred pohromami (Rózová, Mikulová, 2009).

Pomníky a pamätníky vyjadrujú určitú myšlienku, ktorú musí sadovnícka úprava rešpektovať. Preto riešenie plochy má byť čo najjednoduchšie, aby samotná plastika bola dominantným prvkom. Okolie musí vyznievať v kontraste s umeleckým dielom. Svetlejšie objekty majú mať tmavé pozadie a naopak. Najlepšie, ak je popredie tvorené dobre udržiavaným trávnikom, jednotnými kvetinovými záhonmi alebo vodnou plochou, v tom prípade, keď je účelná, aby vynikol efekt zrkadlenia.

Bočné kulisy majú vyčleniť zorné pole, ale nemajú byť príliš vysoké, aby neodvádzali pozornosť. Jednoduché pomníky nefigurálneho charakteru môžu mať rozmanitejšie pozadie s jemnou textúrou. Pôdorysná dispozícia býva najčastejšie pravidelná. Ovplyňuje ju najmä umiestnenie, s ktorým má tvoriť jednotu.

Sadovnícka úprava má byť dôstojná. Výber rastlín závisí od podmienok prostredia a musia ich tvoriť druhy alebo kultivary v dobrom biologickom stave (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

Pomníky a pamätníky vyjadrujú vlastnú ideu, ktorú musíme rešpektovať pri vegetačnej úprave ich okolia. Socha musí mať popredie, pozadia i bočné kulisy vytvorené podľa kompozičných zásad, hlavne rešpektujeme kontrast tvarov a farieb (Rózová, Mikulová, 2009).

1.7 Tvorba priestorov vidieckych sídel na Slovensku

Vidiek sa stáva témou osobitnej pozornosti. Určujúcim činiteľom vidieka je človek. Človek v novej ekonomickej situácii, človek s osobitým videním a prežívaním sveta, človek zeme a vidieckej kultúry. Vidiek si žiada skúmať javy a problémy svojej prítomnosti i budúcnosti práve optikou tohto človeka. Potreby ľudí spájajú, životné podmienky ich rozdeľujú. Človek vidieka vníma svet očami svojho prostredia v kontexte vývoja, na scénu sa znova dostávajú rozdiely medzi mestom a dedinou. Vidiek predstavuje zvláštne sociálne prostredie. Jeho budúcnosť je založená na diferencovanom prístupe. Vidiek sa riadi osobitým zmyslom pre ochranu a tvorbu životného prostredia. Vidiek je povolaný zbaviť sa historickej ťarchy svojej menejcennosti (Šaračín, URL 2).

1.7.1 Urbanistické znaky hlavných vidieckych priestorov

Základné charakteristické urbanistické znaky hlavných dedinských priestorov, ktoré by sa mali zachovať, sú:

- Nízkopodlažnosť okolitej zástavby, v prevažnej väčšine ide o jednopodlažnú zástavbu so sedlovou prípadne valbovou strechou,
- Usporiadanie objektov a ich architektonické znaky zodpovedajú regionálnym charakteristikám,
- Orientácia a charakter pôvodných fasád (hlavne ide o orientáciu štítov voči otvorenému priestoru centra),
- Dominantná úloha dôležitej historickej stavby (kostol, kaplnka, pomník, zámok, cukrovar, liehovar) v hlavnom priestore je zdôraznená aj polohou na významnom mieste v rámci centra, väčšinou je okolie týchto objektov doplnené vysokou zeleňou
- Reliéf terénu je väčšinou rovinný alebo iba s miernym spádom, niekde ide o členenie do dvoch výškových úrovní,
- Začlenenie prírodných prvkov (zelene, vody, terénnych premien) v hlavných priestoroch,
- materiál, jednoduchosť a robustnosť stavebného detailu (merítka) v hlavnom priestore, to sa týka nielen fasád domov, ale aj parteru hlavného priestoru ako celku (dlažba, oplotenie, oporné steny, zábradlia, nosič značiek, lavice atď.) (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

1.7.2 *Súčasný obraz vegetačných prvkov vo vidieckych sídlach*

- Solitérne staré stromy dožili, prípadne boli odstránené zo stavebných príčin a neboli za ne vysadené vhodné náhrady.
 - Parky pri kaštiľoch, a kúriách boli zdevastované, často zlikvidované na úkor výstavby.
 - Vysokokmenné tradičné formy ovocných stromov sú nahrádzané nízkokmennými tvarmi, čo sa prejavuje negatívne na celkovom obraze dediny a jej zapojení do krajiny.
 - Špeciálnym príkladom sú torzá historickej zelene v obciach pri kaplnkách, božích mukách, kúriách, kaštiľoch – často sú majetkom obce, je nutná ich urýchlená záchrana kultúrneho a prírodného dedičstva.
 - Okrasné predzahrádky kopírujú mestské vzory, typické kombinácie okrasných a liečivých rastlín boli vytlačené skalkami, koniferami a množstvom spevnených plôch.
 - Pôvodné dedinské rybníky boli nahradené betónovými protipožiarnymi nádržmi.
 - Potoky boli zregulované, obložené kameňom.
 - Na neudržiavaných plochách sa šíria invázne dreviny.
 - Poľnohospodárska veľkovýroba zjednotila pôvodnú štruktúru políčov a rozptýlenej zelene do veľkých jednotvárných lánov a narušila prirodzené spojenie poľnohospodárskych stredísk s krajinou, v horších prípadoch boli areály poľnohospodárskych družstiev vybudované priamo v sídle.
 - Typická druhová skladba bola potlačená častým používaním nevhodných druhov (tuje, strieborné smrek, atypické tvarové kultivary).
 - Častou chybou sú výsadby ihličnatých drevín na centrálnych plochách, pretože sú zavetvené až k zemi, takže zakrývajú výhľady
 - Dochádza k deformovaniu a ničeniu prirodzeného tvaru koruny pri nevhodnom umiestnení stromov pod elektrickým vedením, následné orezávanie „na hlavu“ nielen poškodzuje strom, ale je nevhodné aj z historického a urbanistického hľadiska.
- Z hľadiska prístupnosti a využívania plôch zelene v urbanizovanom prostredí delíme zeleň na súkromnú, verejnú a vyhradenú (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

1.7.3 Zásady tvorby a obnovy centrálnych priestorov vidieckych sídel

Príroda a tradície symbolizujú materiálne a duchovné korene vidieckeho človeka, jeho pokory a úcty. Predmetom architektonickej obnovy je objaviť tento životadárný odkaz, vrátiť architektúre vidieka jej tvar, jednoduchosť a úprimnosť. Čo znamená prekonať mýtus všemohúcich peňazí, prebudiť akcieschopnosť samospráv a iniciatívu občanov, vyvolať pocit zodpovednosti obce za vlastnú budúcnosť ako aj nastoliť pocit zodpovednosti človeka za stav prostredia, v ktorom žije. Toto prostredie môže byť jeho hanbou alebo hrdosťou. Tieto ciele architektonická obnova plní v dvoch úrovniach:

1. osvetou, zdôrazňujúcou nové predstavy a predsavzatia,
2. prostredníctvom projektov (Šarafín, URL 3).

Pri tvorbe zelene vo vidieckych sídlach je nutné rešpektovať tieto pravidlá:

Vhodná forma do vhodného prostredia. Trávniky navrhovať len tam, kde môžu vytvoriť dobre udržiavateľnú plochu. Skupinová výsadba kríkov s ohľadom na druhovú striedmosť je vhodnejšia ako ich solitérna výsadba. Vhodné je vysádzať kry ako náhradu trávnikov na sklonitejších terénoch. Stromy sú viac chápané ako priestorotvorné prvky v okolí významných objektov. Boli sadené v blízkosti domov ako ochrana pred bleskom, či nadmerným slnkom. Zdôrazňujú výrazné kompozičné a dominantné prvky a zároveň maskujú nežiaduce pohľady.

Vhodný druh do daného prostredia. Závisí od daných pôdných a klimatických podmienok. Dôležité je vychádzať z miestne dobre rastúcich druhov. Nevnášať „exotické“ druhy, alebo podporovať prílišnú rozmanitosť druhov. Do maximálne možnej miery sa snažiť obmedziť použitie ihličnanov, ktoré svojimi vetvami zakrývajú zástavbu a zneprehľadňujú celý priestor. Nesmú sa preto stať prevládajúcim druhom v úprave centra dediny. Naopak je potrebné vrátiť do dedín kvetiny. A to v podobe záhonov alebo nádob.

Rešpektovanie postupného zväčšovania objemu výsadiieb. Ide o nárast výšky, objemu kmeňa a koruny a ich možný stret so zástavbou, či dopravnou prevádzkou.

Neobmedzenie možnosti zásahu do pôdy. Jedná sa o technické normy jednotlivých inžinierskych sietí, ktoré stanovujú určité ochranné pásma pre dané siete.

Jasný kompozičný zámer. Buď použijeme prirodzený nepravidelný charakter alebo symetricky charakter úpravy (Feriancová, 2005).

Zeleň je spojovacím a jednotiacim elementom všetkých funkčných plôch, zariadení a vybaveností sídla. Vegetácia je priestorový trojdimenzionálny prvok, tvrdí Supuka (1999).

Preto je nutné zistiť čomu bude navrhovaný priestor slúžiť, akú funkciu bude mať, aké miesto v rámci funkčnej štruktúry sídla bude mať, akí ľudia a ako ho budú využívať. Dôležitý je prístup k tvorbe verejného priestoru ako celku, ako aj k jeho jednotlivým častiam, ktoré musia niesť spomínané hore uvedené znaky. Verejný priestor je pre verejnosť. Má jej plnohodnotne slúžiť a musí byť funkčný, iba vtedy bude plnohodnotný (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

Hlavným verejným priestorom dediny sú námestia a hlavné ulice, prípadne nepravidelné rozšírenia uličných priestorov v okolí kostola, zastávky autobusu, obchodného strediska alebo verejnej inštitúcie. Často je tento priestor exponovaný aj po dopravnej stránke, môže ísť o križovatku ciest alebo ukončenie hlavnej dopravnej trasy (Rózová, Mikulová, 2009).

V porovnaní s mestskými priestormi je nevyhnutné rešpektovanie tradičných kultúrnych a historických hodnôt vidieka, so záujmom ich zachovania a obnovy. Často pôsobia a ako dominanty, ktoré tvoria základnú podstatu v priestore. Základ použitia a rozmiestnenia rastlín vo vidieckych sídlach preto musí byť cielený, riadiť sa vypracovaným koncepčným návrhom. Pri výbere druhov je potrebné vychádzať z použitia rastlín v minulosti (Feriancová, 2005).

Dôležitým kritériom pri riešení centrálnych priestorov z hľadiska funkčnosti a prevádzky je aj riešenie dopravy. Je nutné zabezpečiť jej bezkolízneho priebehu. Vo veľkej väčšine sídel sú však dopravné priestory, telesá vozovky práve v centre obcí zbytočne predimenzované. Okrem negatívneho ekologického pôsobenia je tento jav aj veľkým negatívom pre prevádzku a funkčnosť celého priestoru a stáva sa pre človeka nepohodlným až nebezpečným (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

Námestia a ulice majú svoje ohraničenie (steny priestorov), ktoré sú tvorené tesnou nadväznosťou fasád domov a brán, alebo domy sa striedajú s poľnohospodárskymi plochami a vegetáciou. Vegetačnú úpravu na námestiach tvorí spravidla trávnik prerušený účelnými chodníkmi, parkovacími miestami a cestami tak, aby bola zabezpečená bezkonfliktná prevádzka. Na dedinské námestie je vhodná stromová výsadba v alejach, skupinách, alebo osamotené nepravidelne rozmiestnené stromy. Nepravidelné vysadenie umožňuje usmerňovať pohľady na pekné štíty budov, staré zvonice a pod., kým nepekné objekty sa dajú zakryť výsadbami. Na námestie sa nehodia ihličnany, ani okrasné guľovité stromy, ale vhodné sú košaté domáce listnaté druhy. Kry sa používajú zriedka, keď je dostatok miesta uplatňujú sa

kvetinové záhony. V pokojných častiach sa môžu vytvoriť odpočinkové kúty (Rózová, Mikulová, 2009).

Voľba druhov je podmienená klimatickou oblasťou. Na Slovensku rozlišujeme podľa Sholza (1970) päť výrobných typov. Vychádza z nadmorskej výšky, ktorú označujú výrobné oblasti: kukuričný, repný, zemiakársky, horský a vysokohorský.

V súčasnosti je evidentné postupné „zobytnenie“ dedinských záhrad na úkor ich predchádzajúceho prevažne hospodárskeho využívania. Pritom je ale dôležité zachovať v nich vidiecku „atmosféru“, ktorá spočíva v jednoduchosti. Všeobecne platí, že vo vidieckej záhrade sa veľmi dobre uplatňujú domáce druhy rastlín: veľké letničky, dvojročky, liečivé bylinky, a to skôr v lúčnom trávniku charakteru kvetinovej lúky (Jakábová, 2002).

Knopp (1994) dáva do popredia tvorby vidieckeho centra tieto hľadiská:

- celkové priestorové usporiadanie (prevládajúca hladina zástavby, stavebné a uličné čiary, prevládajúce typy objektov, spôsob zástavby, celkový priestor je merítkom pre dielčie návrhy a realizácie,
- vzájomná proporcionalita a koordinácia funkcií do riešeného centra sústredených,
- priaznivé riešenie dopravnej situácie (priebežnej a obslužnej dopravy, zásobovania občianskej vybavenosti a ostatných objektov, oddelenie peších trás od frekventovanej motorovej dopravy, zabezpečenie odstavných a parkovacích plôch),
- ochrana historicky a architektonicky hodnotných objektov resp. súborov, vrátane vysokej zelene,
- vhodné riešenie plôch zelene tak, aby nenarušili celistvosť priestoru centra ale naopak, aby ju zdôraznili,
- zachovanie nezastavaných plôch vnútorného priestoru námestia,
- celkový súlad architektonického riešenia, koordinácia stavebného vývoja s perspektívnymi zámermi obnovy a utvárania celkového priestoru dediny,
- pravidelná údržba a starostlivosť o verejné plochy ako aj súkromné vrátane plôch zelene,
- dôležité je chrániť aj cennú siluetu vnímanú diaľkovými pohľadmi na sídlo (ide hlavne o pôsobenie dominant).

Úlohou architektonickej obnovy je vytvoriť pekné námestia, ústredné priestranstvá pre oživenie spoločného života obce. Obnovu dediny charakterizuje dotváranie verejných priestranstiev, lebo práve tie sa stali miestom odcudzenosti a nevšímavosti. Obnova dediny to

je starostlivosť o každý kúsok zeme, o udržiavanie trávnikov a priedomí bez veľkých plotov (Šarafín, URL 4).

Podľa Šarafína je dôležitým princípom tvorba harmonického celku dediny, harmónie domu, prostredia a krajiny. Naša spoločnosť je zvyknutá žiť v disharmonickom prostredí. Žijeme v bolestivom napätí zúfalého zápasu starého s novým, v strese konfrontácií, vystavení ctižiadosti a extravagancii, prežívame smútok z neupravenosti a neudržiavanosti mnohých domov a ulíc. Dominantnou témou vidieckeho prostredia sa stáva regionalita a identita. Mnohé sociologické výskumy potvrdzujú, že vzťah človek a prostredie očakáva na vidieku nové duchovné impulzy.

Obnova vidieka je architektonickou tvorbou s novými pravidlami novou metodikou. Prvým znakom architektonickej obnovy je čistota a poriadok. Pod architektonickou obnovou preto budeme rozumieť jej dve stránky:

1. materiálnu - revitalizácie, rekonštrukcie, adaptácie a modernizácie
2. duchovnu - sebaopoznávanie a sebauvedomovanie, samoregulatívnosť a samosprávnosť týchto procesov.

Architektonickú obnovu charakterizuje aj nové postavenie architekta - stáva sa odborným garantom časti programu, zameranej na ochranu a tvorbu prostredia. Jeho poslaním je premeniť túžby a predsavzatia na architektonický obraz budúcnosti vidieka (Šarafín, URL 5).

1.8 Verejné priestory vidieka a ich úprava

1.8.1 Centrálné priestory vidieckych sídel – námestie, centrum

Nepochybne najvýznamnejším priestorom vidieckeho sídla je centrum resp. námestie. Je to priestor, kde sú najčastejšie sústredené objekty dôležité pre verejnosť ako obecný úrad, kostol, krčma, pošta a iné. Súčasne predstavuje zaťaženie tento priestor aj po dopravnej stránke, môže sa jednať o križovatku ciest alebo ukončenie hlavnej dopravnej trasy, tvrdí Štěpánková (2008).

Námestie je funkčnou súčasťou sídel, len dobre fungujúci organizmus celého sídla môže zabezpečiť „dobrý“ život námestia. Námestie nemôže byť bez pekných domov, malo by byť „obchodným výkladom“ sídla, zdrojom pozitívneho prvého dojmu (Šarafín, 1994).

Hlavné priestory dediny sú ideálnym miestom pre umiestnenie dôležitých objektov občianskej vybavenosti ako tomu bolo v minulosti. Aj dnes sem patria napríklad objekty pre správu obce, kultúru, obchody, stravovanie, zastávka autobusovej dopravy.

Kostoly, sochy, pamätníky by mali mať okolo seba upravený prírodný priestor, motorová doprava by mala byť organizovaná tak, aby čo najmenej tieto priestory degradovala.

Verejný priestor tiež plní funkcie reprezentačné, to znamená, že musí spĺňať predpoklady pre dobrú susedskú komunikáciu. Z hľadiska ľudských potrieb sa ukazuje, že verejným záujmom v území sú tie jeho časti, v ktorých sa stretávajú a stotožňujú všetky individuálne záujmy so záujmami pospolitosti. Bude to teda akási „kostra územia“. Spoločným záujmom pospolitosti dediny je prehľadná osnova priestorov a komunikácií, umožňujúca dobrú orientáciu a súčasne zachovávajúce miestne tajomstvá (Šarafín, 1998).

Tvorba centra bola ovplyvnená prírodnými podmienkami, spôsobom a obdobím založenia dediny ako aj jej významom v rámci okolitého osídlenia. V niektorých dedinách sa centrum – námestie v pravom slova zmysle nevyskytuje a jeho úlohu plní rozšírená ulica alebo križovatka ulíc, kde sú sústredené objekty občianskej vybavenosti. Obvykle je v tomto prípade hladina zástavby vyššia (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

Z historického hľadiska vývoja námestie predstavuje historickú časť dediny so zachovaným (viac – menej) pôdorysným a priestorovým členením zástavby a architektonickým tvaroslovím. Hoci dnes sa nevzťahuje pamiatková ochrana na všetky tieto objekty, ale napriek tomu zostávajú súčasťou kultúrneho dedičstva a všetky zásahy týkajúce sa rekonštrukcie, dostavby alebo prestavby by mali byť, priam musia byť veľmi citlivo realizované po hlbokej odbornej úvahe, ale aj širokej verejnej diskusii v súvislosti a v súlade s existujúcim územným plánom obce, vysvetľuje Štěpánková (2008).

Na námestí sa v minulosti odohrával každodenný a sviatočný život obyvateľov. Z toho dôvodu ľudia žijúci na dedine venovali tomuto priestoru náležitú pozornosť, ktorá sa prejavila v organizácii priestoru, jeho úprave a údržbe. Námestie – centrum obce bolo vždy vizitkou hospodárskej, spoločenskej a kultúrnej úrovne dediny. V niektorých prípadoch bola v konflikte so spoločenským využívaním priestoru prejazdná doprava, ktorej zvyšujúca sa intenzita v súčasnosti tento problém viac prehľbuje (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

1.8.2 Občianska a technická vybavenosť

Podľa Štěpánkovej (2008) rozmiestnenie objektov občianskej vybavenosti v rámci vidieckeho sídla, presnejšie v jeho centrálnej časti je ovplyvnené predovšetkým počtom obyvateľov dediny ako aj vzdialenosťou od okresného mesta, dopravným napojením a vzťahom a prepojením na okolité sídla.

Občianska vybavenosť vidieckeho sídla:

- obecný úrad – na samostatný dom je malá náplň, združuje sa preto niekedy s poštou, stavebným úradom, knižnicou alebo policajnou stanicou
- pošta, sporiteľňa
- materská škôlka – môže byť vo väčších dedinách, veľkosť sa dimenzuje na 5% počtu obyvateľov, ale za predpokladu vyrovnaného pomeru mladých a starých rodín a perspektívy osídlenia
- základná škola – veľkosť školy závisí od veľkosti obce
- lekáreň – nižší stupeň zdravotnej vybavenosti
- zdravotné stredisko – pokrýva potreby územia s asi 4000 obyvateľmi
- ihrisko – skladbu ihrísk ovplyvňuje počet osôb, ktoré ich využívajú a ich organizácie
- prírodné kúpaliská – kúpalisko v prírodnom prostredí môže byť vybudované úpravou vodného toku, rybníka, alebo ako umelá nádrž, základnou požiadavkou je dostatočné množstvo vody a jej čistota
- reštaurácie – stravovacie zariadenie rôzneho typu a zamerania
- predajne tovarov – v dedine do 400 obyvateľov skôr forma zmiešaného predaja, vo väčších okrem nich aj špecializované predajne
- záhradníctvo pre údržbu verejnej zelene – môže byť spojené s produkciou zeleniny a predajom
- cintoríny
- čakárne autobusovej dopravy
- otvorený priestor pre predaj sezónneho tovaru – tržnica

Rozmiestnenie uvedených typov občianskej a technickej vybavenosti vidieckeho sídla nie je viazané na centrum vidieckeho sídla aj keď hlavne občianska vybavenosť má tendenciu centrotvornosti a centrálnu polohu vyžaduje. Technická vybavenosť až na požiarne zbrojnice

a nádrže si vyžaduje umiestnenie v okrajových polohách obce (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

1.8.3 Úprava dedinského námestia

Dedinské námestia vznikali z rozšírených ulíc, z priestoru medzi komunikáciami alebo z voľnej plochy pred verejnými budovami, ako sú kultúrny dom, obecný úrad, kostol alebo pamätníky (najmä pre obeť prvej a druhej svetovej vojny). Rozloha týchto plôch býva vhodná aj na vybudovanie jednoduchého parčíka. Základom úpravy je trávnik s účelne vedenými cestami. Na výsadbu používame stromy a kry, ktoré situujeme tak, aby celková dispozícia zostala prehľadná. Vyčleníme miesta pre odpočívadlá a môže tu byť aj priestor pre malé detské ihrisko. Ak vedie okolo hlavná cesta, rátame aj s autobusovou zastávkou. Súčasťou námestia bývajú staré zvonice, kostoly či zachované staré rodinné domy. Na tieto stavby necháme alebo výsadbou usmerníme pohľady. Nepekné budovy a objekty, naopak, zamaskujeme výsadbou popínavých rastlín (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

Zeleň práve námestí a centrálnych priestorov tvorí spravidla na dedine jedinú verejnú zeleň v pravom slova zmysle. Hoci je tomu tak, stáva sa, že zeleň býva obmedzená iba na trávnik, z ktorého vyrastajú vysoké stromy. V lepšom prípade, ak je viac priestoru, sa uplatňujú výsadby kvetinových záhonov a krov. Ak centrum tvorí rozšírená prejazdna ulica býva pohľadovo súčasťou verejnej zelene aj zeleň súkromná – zeleň predzáhradiek, vysvetľuje Štěpánková (2008).

Voda patrí medzi tradičné prvky dediny. Pôvodne bola voda prvotným determinantom založenia sídla a mala význam hospodársky – zdroj pitnej vody, napájanie dobytky, hydiny, požiarna ochrana. Nie vždy si zachovala pôvodnú významnosť, a však dnes by sme mali jej význam ako priestorotvorného, estetického a ekologického prvku doceniť a v úpravách hlavných priestorov dediny vodný prvok v dynamickej či statickej forme použiť. Vodná hladina a dynamická forma vody znásobujú účinok architektúry a skvalitňujú prostredie po stránke mikroklimatickej a obytnej. V niektorých centrálnych priestoroch sa zachovali obecné studne, ktoré sa aj dnes dajú využiť ako funkčný a architektonický prvok (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

Podmienky pre úpravu a skrášlenie vidieckych obcí nie sú všade rovnaké. Vyplývajú zo spôsobu a rozsahu zastavania, s typu a usporiadania budov, z rázu okolitej krajiny a z potrieb ich záujmov obyvateľov. Celkom iné podmienky sú v obciach blízko väčších miest

a priemyselných závodov, kde už poľnohospodárske záujmy ustupujú a celé prostredie sa podstatne mení (Šarafín, 1998).

Dôležitú podmienku čo sa týka úpravy obce predstavujú udržiavané a bezprašné komunikácie, ktoré bezpečne oddeľujú pešiu a jazdnú prevádzku.

Podľa Štěpánkovej (1998) najlepšiu kombináciu predstavuje trávnatá plocha, resp. trávnik prerušovaný účelným chodníkom, parkovacou, manipulačnou plochou a cestami. V prvom rade treba dbať na požiadavku funkčnosti a dôležitá je aj bezproblémová prevádzka celého priestoru, ktorý má užívateľovi poskytovať potrebný komfort. Preto sa najskôr vymedzia primerané priestory pre komunikácie, parkovanie a samozrejme pre iný potrebný účel. Na úpravu námestia sa niekedy hodia napríklad stromoradia, inokedy zase skupiny či solitérne „nepravidelne rozmiestnené stromy. Nepravidelná výsadba dáva priestor a možnosti prispôbiť úpravy rozličným podmienkam a to veľmi jednoducho. Je dôležité usmerniť pohľady na pekné štíty budov, staré zvonice a pod., kým naopak nie príliš pekné objekty sa dajú jednoducho zakryť výsadbou. Kry je dobré používať obmedzene. Nehodí sa najmä rozbitie jednotného priestoru živými plotmi alebo dokonca oplotením.

Menšie námestia v pokojnejších obciach sa môžu upravovať ako priestory pre odpočinkový kút. Ak sa jedná o priestor významnými budovami, upravujeme ich tak, aby sme zdôraznili predovšetkým ich výtvarnú stránku v návaznosti k príľahlej architektúre. Patričnú pozornosť venujeme jednoduchému, nevyumelkovanému prevedeniu, avšak dbáme na vhodné stvárnenie úpravy pred verejnými budovami, ako sú kultúrny dom, škola, obecný úrad, kostolík a pod., ktoré predstavujú dominantu celej obce. Vhodne doplniť architektúru priečelí budov možno aj kvetinovou sadovníckou úpravou, poprípade drobnými prvkami architektúry. Budovu zarámujeme vysokou zeleňou a zachováme čo najucelenejšiu trávnikovú plochu.

Výber drevín sa prispôsobí čo najviac miestnemu spoločenstvu, najmä v malých obciach a v obvodových partiách (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

Niektorí autori odporúčajú na dedine znova vysádzať ovocné stromy, je to však problematické, pretože ochrana pred škodcami a ochoreniami znehodnocuje životné prostredie.

Výsadba ihličnatých drevín, strihané a tvarované tuje, stromy s farebnými listami (žltozelené panašované druhy) sa ako sprievodná vegetácia ulíc do malých sídiel vidieckeho typu nehodia. Vhodné je využiť domáce dreviny, druhovo blízke okolitej krajine. Je možné využívať aj ovocné druhy.

Možno povedať, že do popredia sa dostávajú rôzne kultivary a šľachtené druhy, ktoré udávajú akýsi módný trend. Aj keď sú veľmi efektné a pôvabné je potrebné prehodnotiť ich

význam a nasmerovať ich do správnych lokalít a vhodne ich architektonicky zakomponovať a zladit' s architektúrou a okolitým prostredím. Je potrebné výber drevín konzultovať s odborníkmi už pri samotnom navrhovaní, aby sa zachovali a uchránili hlavné typické črty daného vidieckeho sídla. Mali by sa zohľadňovať všetky dôležité prvky počnúc od poznania histórie riešenej lokality a sídla, kultúry, zvyky, architektúry až po väzbu na krajinu, aby tieto prvky tvorili harmonický jednoliaty celok (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

1.8.4 Úprava dedinských ulíc

Vidiecka zástavba stále stráca niekdajší ráz. To sa prejavuje paradoxným susedstvom niekedy až rádovo rozdielných štandardov stavieb. Súhrnne možno povedať, že vidiecka zástavba prechádza procesom akejsi chaotickej individualizácie nesúcej znaky „pomeštenia“ (Šarafín, 1998).

Úprava dedinských ulíc si bude vyžadovať veľa práce. Občania si skrášľovali priestor pred domami (medzi chodníkom a cestou) podľa vlastných predstáv. V komplexe je výsadba roztrieštená a nevytvára celok. Rekonštrukciou zameranou na jednotnú výsadbu sa dosiahne vyššia kompozičná hodnota ulice. Základ výsadby majú tvoriť domáce dreviny. Na spestrenie použijeme dreviny, ktoré v okolitej prírode nerastú. Úpravy môžeme doplniť kvetinovými záhonmi alebo ružami bez obáv o ich ošetrovanie (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

Ulice ako základný článok dediny vznikali postupne obojstranným alebo jednostranným zastavaním komunikácie radovou, voľnou a rozptýlenou zástavbou. Hlavný uličný priestor obvykle zachováva pôvodné usporiadanie, prípadne sa rozširuje do námestíčka, na ktoré naväzujú vedľajšie ulice, vytvorené ďalším stavebným vývojom. V minulosti boli uličné priestory využívané k najrozmanitejším účelom. Slúžili konským záprahom, motorovým vozidlám, k presunu poľnohospodárskych strojov a hospodárskych zvierat, často tiež k vykonávaniu remeselnej činnosti a tiež ako odstavné, alebo skladovacie plochy.

Staršie ulice mali tieto prednosti:

- chodníky a vozovky naväzovali plynulo na vedľajšie plochy,
- dopravné rýchlosti boli nízke,
- nebol určený jednoznačne spôsob ich využívania,
- ulice boli pomerne bezpečným priestorom vybaveným pre spoločenské kontakty

Nárast automobilovej dopravy obmedzil život na ulici. Dopravné cesty, hlavne vyššej triedy boli rozšírené, aby vyhovovali rastúcim požiadavkám rýchlosti vozidiel, čo sa nepriaznivo premietlo do obrazu uličného priestoru. Bezpečnosť pohybu peších sa zhoršila. Hluk, prašnosť a exhalácie obťažujú ľudí na ulice a v bytoch.

Dnešné vozovky sa vyznačujú:

- strnulým priamym trasovaním bez zakrivenia,
- necitlivým výškovým osadením voči pril'ahlej zástavbe, okolitým plochám a terénu,
- jednoznačne určeným spôsobom ich využitia, zdôraznený dopravným značením,
- prispôbovaním polohy budov a úpravy terénu potrebám dopravy,
- vyššou rýchlosťou dopravnej premávky (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

Podľa Štěpánkovej (2008) dnešná podoba ulíc na vidieku nereprezentuje dnešné predstavy stvárnenia a nezodpovedá spoločenskému a výtvarnému mieneniu. Hoci najväčšie dopady na estetiku na dedine sa dotýkajú stavebných objektov, podstatný problém viazne v neupravenosti spoločne užívaného priestoru. Problematické je necitlivé umiestňovanie rodinných domov podľa katalógových projektov, ktoré narúšajú pôvodnú zástavbu. Nepriaznivo pôsobia aj ploché strechy na novostavbách, odlišnosť v stvárnení priečelí a predzáhradiek, ktoré častokrát bývajú ohraničené murivom. Nespôsobilosť riešenia týchto závažných nedostatkov a nedostatkov v technickej infraštruktúre, nedostatočná obnova a problémy pri údržbe zariadení technického vybavenia a komunikácií, a takmer formálna účasť obcí pri územnom a stavebnom rozhodovaní predstavujú základnú príčinu súčasného nekonceptného a neestetického obrazu uličných priestorov. Prejavuje sa to hlavne a zreteľne v obciach, u ktorých v minulosti absentovala samospráva počas celých desaťročí. V súčasnosti, hoci sa veľkoryso koncipujú ulice s voľne stojacimi domami, alebo radovými zástavbami, nevytvára sa esteticky hodnotné prostredie, pretože je potrebné dobudovanie technických sietí, vozoviek a chodníkov. Tiež ich vybavenie nezodpovedá koncepcii napr. je potrebné kompletne dobudovanie vhodného osvetlenia, doplnenie zelene a drobných účelových zariadení.

1.8.5 Úprava uličného priestoru

V uličnom priestore ide predovšetkým o vytvorenie kludného, dobre vybaveného obytného prostredia s upravenými domami a všade tam, kde sú k tomu podmienky

s hodnotnými plochami zelene. Cieľom je vytvorenie „obytnej ulice“ pre dobrú životnú pohodu ľudí.

Naplnenie tohto cieľa bude vyžadovať:

- spomalenie dopravnej premávky k dosiahnutiu vyššej bezpečnosti a voľnosti pohybu peších,
- sústavnú starostlivosť o usporiadanie priestorového, architektonického a stavebného vývoja, zameraného na všetky objekty vytvárajúce priestor ulice,
- sústavnú údržbu a starostlivosť o čistotu vo vytvorenom obytnom prostredí,
- zachovanie tradičných priestorových väzieb (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

Rozsah a spôsob úpravy uličného priestoru je daný typickými a charakteristickými znakmi jeho súčasného stavu. Patrí k nim poloha, proporcia, materiál a farebnosť zástavby, šírka plochy a profil terénu medzi stavebnými čiarami zástavby, poloha a šírka vozovky, chodníka, typická miestna vegetácia a iné.

Pri úpravách uličného priestoru sa nesmie zabudnúť na:

- ohľaduplný prístup k miestnej stavebnej tradícii,
- naväzovať na dobré príklady v zástavbe,
- voľba vhodných proporcií pre nové malé a veľké objekty,
- využití miestnych (tradičných) stavebných materiálov (Supuka, Feriancová a kol., 2008).

Nevhodné je a potrebné vylúčiť akékoľvek napodobňovanie cudzích a nevhodných vzorov a tak tiež vykonávať len provizórne úpravy. Udržať uličný priestor v prijateľnom stave by malo byť a je prvoradou úlohou. Preto je potrebné predovšetkým zvýšiť starostlivosť o zeleň a miestnu komunikáciu. Ošetrovanie stromov a kríkov, pravidelné kosenie všetkých trávnatých plôch, čistenie vozoviek a chodníkov sa v krátkej dobe prejaví na vzhľade uličného priestoru, podotýka Štěpánková (2008).

1.9 Rekreačné priestory

1.9.1 Rekreácia a jej delenie

Rekreácia ako fenomén životných cyklov človeka prebieha v troch principiálnych cykloch: v práci, bývaní a odpočinku (rekreácii).

- *práca* predstavuje fyzický aj duševný výkon spojený s ekonomickým ziskom, pocitom sebarealizácie i celospoločensky využiteľným efektom,
- *bývanie* zahrňuje biologické úkony, ako je spánok, jedlo, starostlivosť o seba i rodinu ako aj rodinný kontakt s priateľmi a príbuznými,
- *odpočinok*(rekreácia) obsahuje aktivity spojené s udržiavaním a obnovovaním fyzických a psychických síl. Ide o rôzne druhy pobytových, pohybových a športovo-rekreačných aktivít, prostredníctvom ktorých sa uskutočňuje relaxácia, regenerácia, posilnenie, rozptýlenie, spoločenský a kultúrny život človeka. Rekreácia predstavuje súbor dobrovoľných aktivít, ktoré sú spojené s odpočinkom, osviežením a regeneráciou síl človeka, s poznávaním hodnôt a krás prírody, ale aj urbanizovaného prostredia a kultúrneho dedičstva. Najčastejšie sa realizuje v pôvodnom prírodnom prostredí, alebo v kultivovanom prírodnom prostredí - od záhradných a parkových prvkov rôznych historických slohov na území mesta až po moderné parky a strediská zotavenia, parkové a rekreačné lesy v prímestských zónach a rekreačných strediskách horských regiónov. Rekreácia zahŕňa čiastkové procesy, ako je: oddych (odpočinok), pasívna relaxácia, obnova a posilňovanie fyzických a psychických síl a zdravia, šport a sociálna kreácia (kultúra, vzdelávanie) (Supuka, URL 6).

Rekreačné aktivity podľa Supuku (2001) principiálne delíme na tri základné skupiny:

Sociálne - zahrňujú súbor spoločenských, kultúrnych, návykových, ekonomických, ale aj legislatívnych fenoménov vrátane ľudových tradícií a schopností osvojiť si aj novodobé prvky a formy rekreácie.

Prírodné - zahrňujú prírodný rekreačný potenciál spočívajúci v klimatických a geografických podmienkach, vodných prvkoch (rieky, jazerá, moria), zahrňuje minerálne a termálne pramene, prírodné výtvyry, prvky rastlínstva a živočíšstva, chránené prírodné územia a pod. Druhovo bohatá flóra a fauna s jej výškovou a stanovištnou premenlivosťou tvoria špecifický krajinný obraz, ponuku na poznávanie, obdivovanie, edukáciu a široké spektrum rekreačných aktivít a oddych.

Antropogénne - *Stavebné pamiatkové objekty a rekreačné centrá* - tvorí ich veľmi široké a pestré spektrum artefaktov od pradávnej minulosti až po súčasné objekty modernej architektúry, prezentujúce stavebno-technické umenie i stavebné materiály. K najpozoruhodnejším a najstarším patria *hrady*, ktorých je na Slovensku evidovaných 180 (z európskeho hľadiska je ich viac len v Taliansku). Nemenej významné sú aj *kaštiele* a *zámky*, ktoré sú dobovo mladšie (18. - 19.storočie) často dominujú v siluetách miest a vidieckych sídel. K stavebným pamiatkam patrí aj *sakrálna architektúra*, či už ide o slohové i moderné kostoly v sídlach, alebo o kalvárie v prímestských zónach.

1.9.2 *Rekreačný potenciál*

Psychológovia, sociológovia aj samotní tvorcovia priestorov majú snahu definovať základné požiadavky človeka na priestor, ktoré treba uplatniť i pri tvorbe prírodných priestorov v sídle. Výhodiskom plánovania a tvorivého stvárnenia priestorov má byť identifikácia charakteristík priestorov, v ktorých ľudia radi žijú. Preferované vizuálne a obsahové charakteristiky, pomenované s osobitným dôrazom na relaxačné a ozdravovacie pôsobenie prírodných priestorov, sú predovšetkým informácia o priestore, čitateľnosť priestoru, pochopenie jeho zmyslu a logiky, koherencia priestoru, čiže jeho spätosť s poznaným, zrozumiteľný, a teda neohrozujúci priestor, ale na druhej strane aj tajomnosť, otvorenosť vzbudzujúca očakávanie, stupňovanie účinku vnemov, ďalej fascinácia priestorom, jeho atraktívnosť (voľný život v prírode je veľmi atraktívny pre človeka, čo vyplýva z inštinktov prežitia radosti z pocitu byť súčasťou prírody, a pod.), pocit výzvy a víťazstva, priestor na bádanie (táto vlastnosť priestorov ľudí fascinuje a ak to priestor neposkytuje, je vo všeobecnosti málo atraktívny, fádny), pocit minulého zážitku (priestor sa nemusí fyzicky podobať na niečo, kde sme už boli, ale musíme cítiť, že priestor je v poriadku, že je správny, čo mu dodáva charakter harmónie, človeku emočnú bezpečnosť). Významná je aj obsahová stránka vyhľadávaných prostredí, priestor poskytujúci miesto na aktivitu ako základ života, aktivitu mozgu i svalov, pričom prírodné prostredie stimuluje oboje, zážitkami a skúsenosťami, ktoré poskytuje (Gažová, URL 7).

Ak vychádzame z princípu, že najvhodnejšie na rekreáciu je prírodné prostredie, potom na území miest (v ich intraviláne) nie je vysoká ponuka. Kultúrna parková vegetácia v mestách zaberá priemerne 7 - 30 % plochy s najvyšším podielom v západoslovenskej a najnižším v stredoslovenskej oblasti. V 71 mestách Slovenska je evidovaných 322 parkov nad 0,5 ha (so súhrnnou plochou 826 ha) a 143 historických parkov, ktoré sú najčastejšie súčasťou bývalých feudálnych sídel na vidieku. Parky majú celomestský význam, avšak ich plocha, vybavenosť a dostupnosť uspokojuje požiadavky obyvateľov na oddych a každodennú rekreáciu len asi na 50 % (Supuka, URL 8).

Potenciál územia na rekreáciu vychádza z možností sledovaného územia, t.j. potenciálu ovplyvňujúceho rozvoj cestovného ruchu v regióne (prírodných a spoločenských atraktivít, materiálno-technickej základne i terciárneho potenciálu. Na druhej strane záleží i na kapacitných možnostiach sledovaného územia z hľadiska únosnosti na životné prostredie (Hasman, URL 9).

Dominantným komponentom životnej úrovne je fond voľného času. Rozvojom výrobných síl spoločnosti objektívne vzniká voľný čas, ktorý slúži človeku k uspokojovaniu potreby regenerácie, upevňovaniu zdravia, sebavzdelávania a sebarealizácii (Hasman, URL 10).

Potenciál voľného času významne ovplyvňuje existenciu cestovného ruchu. Tento potenciál delíme podľa Hasmana a Šípa (2001) na:

- *Primárny potenciál* - existencia a rozmiestnenie prírodných a spoločenských atraktivít. Medzi prírodné atraktivity patrí: klíma (určuje sezónnosť), poloha miesta a jeho priestorové väzby, morfológické členenie terénu, hydrosféra, fyto a zoosféra, kvalita životného prostredia. K spoločenským atraktivitám patria: architektonické stavby a pamiatky, historické sídla, múzeá a galérie, divadlá, koncerty, festivaly, športové zariadenia a udalosti, národná, oblastná a lokálna história, tradície, zvyky, mýty, povesti, folklór, gastronómia, jazyk.
- *Sekundárny potenciál*. Základnou funkciou sekundárneho potenciálu vo vzťahu k cestovnému ruchu je komercializácia primárneho potenciálu (prírodných a spoločenských atraktivít). Sekundárny potenciál vytvára materiálno-technickú základňu, realizuje príjmy v lokalite, vytvára pracovné miesta, oživuje centrá sídel, vidiecku krajinu a zvyšuje príťažlivosť miesta. Sekundárny potenciál je závislý na príťažlivosti, resp. bonite primárneho potenciálu. O miere využívania sekundárneho potenciálu rozhodujú marketingové schopnosti zainteresovaného managementu.
- *Terciárny potenciál* - organizuje, rozvíja a stabilizuje. Vzniká na báze inštitucionálneho vnímania cestovného ruchu ako alternatívneho prvku lokálneho, regionálneho a národného rozvoja ekonomiky. Inštitucionálna úloha spočíva v organizácii, riadení a podpore rozvoja podnikateľskej sféry, vzdelávacej, osvetovej a legislatívnej činnosti, územného plánovania a kompletného marketingového monitoringu.

Za najväčší potenciál blízkej budúcnosti je možné považovať vidiecku krajinu (Hasman, URL 11).

1.9.3 Kultúrna vegetácia ako priestor na rekreáciu

Kultúrna vegetácia - predstavuje cieľavedome obhospodarované a udržiavané trvalé vegetačné prvky, ktorých základ tvoria drevinové porasty lesného, okrasného a plodonosného charakteru. Vo vzťahu k potenciálnemu využitiu na oddych a rekreáciu obyvateľstva mestských a vidieckych sídel sú významné verejné parky a záhrady, parkovo upravené

námestia a iné plochy zelene, parky viažuce sa na kultúrne, zábavné a spoločenské centrá, obytné súbory, školy a zdravotnícke zariadenia a pod. Nemožno zabudnúť ani na slohové historické záhrady pri hradoch, zámkoch a kaštieľoch. Rovnako významnú kategóriu kultúrnej vegetácie tvoria parky, parkové lesy a lesné parky pri kúpeľných centrách, novodobých areáloch hydrotermálnych vrtov, pri veľkých vodných nádržiach, v okruhu už spomínaných rekreačných stredísk, chatových centier, ale aj v blízkosti väčších mestských sídel (tzv. lesoparky). V obytných zónach individuálnej bytovej výstavby tvoria okrasné prídomové záhrady významné plochy prvého, denného a bezprostredného rekreačno-oddychového kontaktu obyvateľa domu. Špecifickými priestormi sú arboréta, botanické a zoologické záhrady, obory a tzv. safari-parky, aquaparky, disneylandy a pod., ale u nás aj záhradkové osady (Supuka, URL 12).

Kategorizácia prírodných priestorov používaná v urbanistickej a územnoplánovacej praxi má význam najmä ako jeden z ukazovateľov v rámci urbanistickej ekonómie. Ale členenie prírodných priestorov sídla z hľadiska ich hierarchického významu (zeleň vyššieho významu, sprievodná zeleň zariadení, špeciálna zeleň a pod.), alebo z hľadiska ich funkcie (zeleň verejná, vyhradená, hospodárska, špeciálna atď.) je potrebné z koncepčného hľadiska doplniť o kategórie, ktoré sa snažia vyjadriť kvalitatívne charakteristiky prírodných priestorov a ktoré reflektujú aktuálne požiadavky a očakávania dnešných užívateľov, návštevníkov, ale aj zriaďovateľov týchto priestorov (reprezentácia, symbolika, pamätník a pod.). Cieľom v tvorbe prírodných priestorov v sídle bude ich diverzita a komplexnosť v základnom členení:

- *parková krajina* (vnútri sídla, bezpečná, kultivovaná, s nižším zastúpením prírodných prvkov) - východisko jej tvorby je v okolitých sídelných priestoroch, ich funkciách, väzbách, požiadavkách),
- *otvorené verejné prírodné priestory* (v kontaktných polohách sídla a okolitej krajiny, v prímestskej krajine) - východiská sú v prírodných danostiach prostredia ako krajinný typ, ekológia, hydrológia, klimatické podmienky atď.),
- *parkové línie a trasy* - východiská nachádzame v pôvodných (i historických) parkových komunikáciách, líniovej zeleni, trasách prepájajúcich parkové a iné atraktívne a ekologicky priaznivo pôsobiace priestory sídla a okolitej krajiny (Gažová, 1990).

Parkové priestory a vnútramestské prírodné priestory možno globálne klasifikovať ako viac humanizované než prírodné, s vyššou mierou kultivácie a nižším zastúpením prírodných prvkov ako v prírodných priestoroch okrajových a prímestských polôh (Gažová, URL 13).

1.9.4 Parkové priestory

Parky sú sadovnícky alebo krajinársky upravené súvislé plochy, založené podľa estetických zásad v určitom slohu s prevažne kultúrno-rekreačným poslaním. Parky predstavujú často jedinou možnosť priameho kontaktu obyvateľov miest s prírodou. Park má spĺňať celospoločenské požiadavky a poskytovať estetické i materiálne uspokojenie. Sadovník musí byť umelecký i výtvarný pracovník, ale aj psychológ a sociológ (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

Ak chceme definovať park v jeho vnútorných skladobných vzťahoch je možné ich charakteristiku vyjadriť nasledovne:

- park je zámerne stvárnenny výsek prírody a jej prvkov,
- má slúžiť vnútornej a vonkajšej pohode človeka,
- vyzývať k premýšľaniu,
- má vychovávať,
- Má dať človeku voľnosť k voľbe cieľa,
- Nemá byť zdôrazňovaná forma nad obsahom (Rózová, Mikulová, 2009).

Parkové priestory môžu hrať významnú úlohu aj v osobnostnom rozvoji človeka, pretože môžu ponúkať rôzne činnosti a umožňujú simulovať rôzne situácie, s ktorými sa človek stretáva a poskytovať množstvo prostredí na rôzne aktivity. A naopak, ľudia vyhľadávajú určité vhodné prostredie na vykonávanie príslušných aktivít, napríklad na hry, prechádzky, šport, rôzne formy kontaktu s inými ľuďmi (Gažová, URL 14).

V záujme nerušeného priebehu jednotlivých rekreačných činností je podľa Rózovej a Mikulovej (2009) dôležité stanoviť náplň parku a jeho vnútorné organizačné členenie:

- a) nástupné a rozptylové priestory,
- b) ústredný spoločenský priestor,
- c) priestor rušných aktivít,
- d) kludový priestor,
- e) hospodárske zariadenia parku.

Park v intraviláne sídla, ako dielo krajinárskej architektúry, musí byť nutne prepojený i so svojim okolím. Podľa Rózovej a Mikulovej sú to tieto vzťahy a väzby:

- väzba na systém vegetácie v danom urbánnom útvare,

- väzba na významné urbánne a krajinotvorné prvky v bezprostrednom kontakte, a to ako v pozitívnom tak aj negatívnom zmysle,
- podmienky ovplyvňujúce biologickú zložku v širších vzťahoch k pôde, klíme, vodnému režimu a ďalším faktorom,
- v neposlednom rade tiež smer a možnosti ďalšieho rozvoja celku v priebehu vývojových a rastových fáz vegetácie, modifikácie a renovácie technických prvkov a ich prípadného premenného využívania (Rózová, Mikulová, 2009).

Zvlnený terén umožňuje aj na menších plochách vytvárať dokonalé vizuálne a akustické podmienky. Nie menej dôležitým činiteľom, ktorý vplýva na kvalitu prostredia, stupeň využívania a návštevnosť parku, je jeho samotné umiestnenie a stupeň dostupnosti. Najnižšiu kategóriu parkových plôch tvoria malé parky a drobné parkovo upravené plochy. V parkoch sú najpodstatnejšie cesty a ich trasovanie. Vo veľkých parkoch sa okrem peších trás pre návštevníkov budujú aj cesty pre dopravné prostriedky potrebné, ktoré zabezpečujú údržbu parkov. Cesty pre peších návštevníkov sa rozdeľujú takto:

Okružné – spájajú dôležité objekty a aktivity. Majú sa viesť v krivkách, na slnku aj v tieni a musia byť vybavené dostatočným množstvom lavičiek a odpočívadiel.

Cieľové – vedú k určitému objektu (parkovej kaviarni, cukrárni a pod.).

Spojovacie – ak je v parku viac okruhov, možno ich prepojiť spojovacími cestami

Dôležité miesta v parku predstavujú trávnaté plochy, lúky a kvetinové záhony.

Trávnaté porasty v menších parkoch sa majú pravidelne udržiavať. Medzi intenzívne trávnaté plochy patria aj promenádne lúky a lúky na opaľovanie. V našich parkoch sú zatiaľ ojedinelé. Promenádne lúky slúžia na chodenie po celej ploche. Na týchto plochách je nevyhnutné dodržiavať hygienické zásady a najmä zabrániť vstup psom.

Kvetinové záhony umiestňujeme v spoločenských centrách parkov, pri vchodoch a dôležitých objektoch.

Požiadavky súčasnej sadovníckej tvorby na rastlinný materiál sú veľmi rôznorodé. V záhradných centrách sa objavujú stále nové druhy a kultivary. Tento trend je nevyhnutné neustále sledovať a mať poznatky o ich ekologicko-pestovateľských požiadavkách (Nagyová, Pallaghyová, 2009).

Pred nami stojí úloha formulovať charakteristiky parku pre súčasnosť a aktualizovať jeho úlohy, funkcie, formy, definovať jeho polohu v systéme prírodného prostredia, sledovať jeho vývoj vo vzťahu k dynamike vývoja sídla, vo vzťahu k požiadavkám a potrebám jeho

dnešných a budúcich užívateľov, ako aj aktuálne otázky tvorby celej krajiny pre budúcnosť (Gažová, URL 15).

2. CIEĽ PRÁCE

Cieľom diplomovej práce je obnova centrálnej časti obce Smolenice so zámerom, aby sadovnícko-architektonický návrh vychádzal z histórie a súčasných potrieb obce a hlavne aby slúžil ako reprezentačno-rekreačný priestor pre obyvateľov i návštevníkov.

3. MATERIÁL A METODIKA PRÁCE

3.1 Popis záujmového územia

Záujmové územie sa radí do kategórie "verejná zeleň". Dané priestory sa nachádzajú v centre. Priestor je vyčlenený z južnej a východnej strany komunikáciou tretej triedy (Ulica Trnavská). Z východnej strany ju ohraničuje obecná komunikácia (Ulica Štúrova). Zo severu je limitovaná radovou zástavbou, ktorá kopíruje hlavnú cestu (Ulica SNP, cesta č.502 v smere Trstín – Bratislava, II. trieda). Riešené územie predstavuje centrálny verejný priestor a zahŕňa tak priestory verejných zhromažďísk, priestory pri budovách občianskej vybavenosti ako aj menšie či väčšie plochy oddychu a v neposlednom rade plochy parku.

3.1.1 Podkladové materiály

- *Situácia v digitálnej forme obsahujúca zameranie záujmového územia*
- *Konzultácia s obecným úradom*
- *Ortofotomapa obce Smolenice a záujmového územia*
- *Internetová stránka obce Smolenice*
- *Vlastný terénny prieskum a inventarizácia (február – apríl 2011)*
- *Fotodokumentácia riešeného územia*
- *Atlas krajiny*
- *Knižná monografia o obci Smolenice*

3.1.2 Lokalizácia územia

Obec: Smolenice

Poloha: Západné Slovensko

Kraj: Trnavský

Okres: Trnava

Riešené územie: centrum obce

Doprava: autobus

Zemepisná šírka: 48° 30' s. š.

Zemepisná dĺžka: 17° 26' v. d.

Obec Smolenice leží na úpätí Malých Karpát v okrese Trnava, 50 km severovýchodne od Bratislavy a 20 km severozápadne od Trnavy na štátnej ceste č. 502 z Bratislavy do Trstína. Rovnomenná železničná stanica na trati č. 116 Trnava – Kúty je vzdialená asi 4 km od centra obce.

Dedina leží na juhozápadnej strane Malých Karpát a rozprestiera sa tesne pod svahmi. Oblasť je typicky pahorkatinová, teplá, pomerne vlhká a mierne veterná. Z priemerných teplôt vyplýva priemerná zima a teplé leto. Celkový ráz podnebia je mierne premenlivý.

3.1.3 Základné údaje o obci

- obec: *Smolenice*
- riešené územie: *centrum obce*
- počet obyvateľov: *3263 (stav k 31.12. 2010)*
- rozloha: *2897 ha*
- hustota obyv. *112obyv./km²*
- 1. pís. zmienka: *r. 1256*
- okres: *Trnava*
- kraj: *Trnavský*
- nadmorská výška: *210-240 m n.m.*

Kataster obce sa nachádza v oblasti poľnohospodárskej a lesohospodárskej výroby. Pre obec je charakteristická prevaha lesohospodárskych pozemkov, ktoré tvoria takmer 58,5% celkového katastrálneho územia obce. Význačnú časť tvoria aj poľnohospodárske pozemky asi 40%. Zastavaná plocha zaberá 0,7% a ostatná plocha asi 0,8%

3.1.4 História obce

Smolenice sú po prvýkrát doložené v listine z roku 1256 ako villa Solmus. Názov Smolenice je pravdepodobne odvodený od smoliarov, výrobcov smoly.

V 13. storočí patrili do komplexu pezinsko-svätojurských grófov, koncom 14. stor. Ctiborovi zo Ctiboric, potom opäť pezinsko-svätojurským grófom, v 16. stor. Országovcem a od 17. stor. sa stali poddanskou obcou hradu Smolenice, ktorý patrili Pálffyovcom.

Na prelome 15. a 16. stor. sa stali Smolenice mestečkom, boli ohradené stavaným múrom so strážnymi vežami, baštami. Mali svoj erb, stĺp hanby (pranier), drába a dereš. Od 18. storočia sa tu konali týždenné trhy, výkladné a dobytčie jarmoky.

Poloha Smoleníc na okraji Trnavskej kotliny, jednoduchá prístupnosť a úrodnosť umožnili osídlenie tohto územia už v staršej dobe kamennej. Z tohto obdobia sa však zachovali len ojedinelé archeologické nálezy, väčší výskyt je až v mladšej dobe kamennej.

Najvýznamnejšie je obdobie prechodu medzi dobou bronzovou a dobou železnou - doba halštatská, kedy asi v šiestom storočí pred Kr. existovalo na vrchu Molpír veľké keltské hradisko. Na rovnakom mieste neskôr existovala i veľkomoravská osada.

Prvé písomné pamiatky o existencii obce Smolenice pochádzajú z polovice 13. storočia, i keď ich vznik treba hľadať už v dobe novofeudálnej. V 14. storočí bol nad obcou postavený hrad, posledný z rady pevností, ktoré strážili malokarpatské priesmyky. Hrad i panstvo vystriedalo viacerých majiteľov. Na začiatku boli kráľovským majetkom. Smolenice pripadli v roku 1388 na základe darovacej listiny kráľa Žigmunda vojvodovi Ctiborovi zo Ctiboríc. Od polovice 15. storočia boli majiteľmi hradu i obce pezinskí a svätajurskí grófovia. Od začiatku 16. storočia boli majiteľmi Országovci a potom dlhšiu dobu Erdödyovci.

Roku 1777 preberá smolenické panstvo Ján Pálffy. Smolenický hrad, ktorý už predtým nebol obývaný a upadal, lebo nebolo finančných prostriedkov na údržbu, v období napoleonských vojen začiatkom 19. storočia nakoniec vyhorel a z pôvodného gotického hradu zostala len časť vonkajšieho opevnenia. Prvé práce na baštách sa síce začali už v roku 1853 avšak ku skutočnému znovuvybudovaniu zámku ako rodinného sídla pristúpili Pálffyovci až v roku 1911. Obnova zámku bola plne dokončená až po druhej svetovej vojne. V súčasnosti slúži ako konferenčné centrum SAV.

V roku 1855 pod smolenickým hradom založil gróf Móric Pálffy žrebčín, z počiatku na chov hospodárskych koní pre vlastnú potrebu. V 80-tych rokoch 19. storočia sa rozhodol vtedajší majiteľ Ján Pálffy o zveľadení chovu. Zameral sa na chov kočiarových ťažších karotierov a ťažších jazdeckých koní, neskôr na chov dostihových koní. S rozpadom Rakúsko-Uhorskej monarchie žrebčín zanikol.

Gróf Jozef Pálffy postavil v rokoch 1880 až 1883 v úzkej doline pod Majdánom pri obci Horné Orešany chemický závod na spracovanie dreva. Za účelom rýchlejšej dopravy dreva sa začala stavať lesná konská železnica. Všetky horské dopravné trasy sa mierne zvažovali k závodu, čo umožňovalo samočinnú dopravu dreva. Chemická továreň potrebovala okrem dreva aj iné suroviny a bolo potrebné odvážať aj hotové výrobky. Po vybudovaní štátnej dráhy v roku 1898 z Trnavy do Smoleníc dalo vedenie závodu postaviť priemyselnú

železnicu z továrne na stanicu. Pred likvidáciou roku 1960 mala celá sieť spolu 70 km. V roku 1968 uviedli do prevádzky nový chemický závod na výrobu farieb - Chemolak, priamo pri železničnej stanici Smolenice.

Pamätihodnosti:

- Smolenický zámok a príľahlý park
- Zvyšky hradiska na vrchu Molpír s náučným chodíkom (múzeum Molpír priamo v obci)
- Neskororenesančný kostol Narodenia Panny Márie z roku 1644 s cenným renesančným zariadením (pred kostolom je viac ako 350 ročná chránená lipa vysadená súčasne s výstavbou kostola). Kostol je vystavaný na základoch staršej gotickej stavby čomu nasvedčuje presbytérium s opornými piliermi, zvyšky gotických okien nájdených v murive a goticky okosený víťazný oblúk.
- Kaplnka sv. Vendelína s rodinnou hrobkou Pálffyovcov z roku 1895
- Kaplnka sv. Rocha z roku 1715
- Kaplnka Nanebovstúpenia Pána z roku 1702
- Park bývalého kaštieľa so vzácnymi drevinami (neudržiavaný)
- Stĺp hanby (pranier) v barokovom štýle z 18. storočia
- Socha Pieta s reliéfmi znakov mučenia z 18. storočia
- Pomník padlým vojakom z 1. a 2. svetovej vojny
- Hrob Štefana Baniča, vynálezcu padáka
- Pamätná tabuľa na rodnom dome Štefana Baniča, odhalená pri príležitosti stého výročia jeho narodenia
- Busta Štefana Baniča, odhalená 9. júna 2006 pred KSD v Neštichu

Múzeum Molpír umiestnené v budove starej fary. Časť expozície tvoria exponáty z halštatského hradiska Molpír. V múzeu má svoj kútik regionálny historik a učiteľ Štefan Jastrabík. Jedna miestnosť patrí vynálezcu padáka Štefanovi Baničovi. Zaujímavá je expozícia starých kníh zo 17. - 19. storočia z farskej knižnice. Na chodbách je zdokumentovaná história obce v obrázkoch. Flóra a fauna Smoleníc a okolia spolu s minerálmi sú v ďalšej miestnosti. V poslednej miestnosti je etnografia Smoleníc a okolia.

Symboly a znaky obce:

Obr. 1
Obecná vlajka
(Anonym, URL 16)

Obr. 2
erb obce
(Anonym, URL 17)

Obr. 3
obecná pečat'
(Anonym, URL 18)

Historický symbol Smoleníc patrí k najpozoruhodnejším na Slovensku, a to tak svojou starobylosťou, ako aj svojim obsahom. Pečať pochádza už z 15. stor. Je na prvý pohľad jasné, že pozostáva z dvoch súčastí - nebeských telies a viniča. Vinič jednoznačne upozorňuje na vinohradnícke tradície, i keď v ňom možno vidieť aj biblickú novozákonnú symboliku vínných ratolestí.

Symbol nebeských telies nepochybne korení v rodovom erbe. Niektorí bádatelia v tejto symbolike vidia spojenie heraldického symbolu z erbu Svätajurských a pezinských grófov (hviezda) a z erbu Ctibora zo Ctiboric (polmesiac) - teda dvoch významných vlastníkov hradu a mestečka.

3.1.5 Charakteristika klimatických podmienok

Teplotné pomery

Celá oblasť katastra obce sa radí medzi veľmi teplé územia na Slovenska. Priemerná ročná teplota v katastri Smoleníc sa pohybuje a dosahuje hodnoty 9- 10°C . Najteplejším mesiacom je júl (19- 20°C), najchladnejším január (-1 až -3°C). Maximálne teploty vzduchu dosahujú 35°C, minimálne sú aj pod -20°C. Celkový počet letných dní je cca. 50/rok, a počet mrazivých dní cca. 110/rok.

Vlhkostné pomery, oblačnosť a svit

Priemerná relatívna vlhkosť vzduchu katastra obce Smolenice je cca 75%, pričom najvyššie hodnoty dosahuje v zime, a najmenšie v lete a na jar. Kataster obce má priemernú oblačnosť až 50% - najmenšia oblačnosť býva v letných mesiacoch (40 až 45%) a najväčšia v jesenných a zimných mesiacoch (65 - 75%). Slnko svieti priemerne 1800 hodín za rok, relatívne je to 40% maximálne možného času. Počet dní s hmlou je ročne cca 35, z toho väčšina v jesennom a zimnom období.

Zrážkové pomery

Priemerný ročný úhrn zrážok sa pohybuje od cca 700 - 800 mm v závislosti od zrážkových pomerov jednotlivých rokov. Zrážky sú rozložené rovnomerne počas celého roka, hoci najviac zrážok spadne v mesiacoch máj a október, najmenej v mesiacoch január - marec. Búrky prichádzajú najčastejšie zo západu a juhozápadu. Celkovo patrí oblasť Smoleníc medzi zrážkovo deficitné územia. Snehová pokrývka býva priemerne len 50 dní do roka, vo vyšších polohách až 80 dní. Priemerná výška snehovej pokrývky je 10 - 20 cm. Hmla sa vyskytuje najmä v mesiaci január.

Veterné pomery

Vietor je najdynamickejším klimatickým prvkom. Závisí na miestnych podmienkach. Tesné umiestnenie obce pod Malými Karpatmi zabezpečuje Smoleniciam pokojnú klímu s charakteristickým bezvetrím až 10% dní do roka. Prevládajúcimi vetrami vo všetkých ročných obdobiach sú od SZ. Oveľa účinnejšie zasahuje Smolenice prúdenie vzduchu od juhozápadu a juhu, kde pahorkatina Všívavec neprekáža voľnému prúdeniu južných prúdov. Len zriedkakedy prichádza vietor od východnej strany. Býva však studený.

3.1.6 Charakteristika geologicko-geografických podmienok

Katastrálne územie obce patrí medzi roviny a pahorkatiny. Vzhľadom k sklonitosti pohoria a vertikálnej členitosti reliéfu je vertikálna rozmanitosť územia v rozpätí 225 - 768 m.

Pohorie pozostáva hlavne z kryštallického jadra s druhohorným obalom (tatrikum). Kryštalinikum Malých Karpát sa čiastočne líši od ostatného tatrika. Kryštalinikum bolo pôvodne tvorené prvohornými sedimentami, počas hercýnskeho vrásnenia však boli premenené v dôsledku intrúzií žúl na viacerých miestach na fylity. Tiež pomerne početné paleozoické bazické sopečné horniny boli premenené na amfibolity. V perme bolo územie

Malých Karpát súšou. V triase bola jeho časť zaplavená morom, v jeho priebehu sa však niekoľkokrát vynorili, čím sa líšia od ostatných jadrových pohorí Slovenska.

Z podložia tatrika tu vystupujú i horniny infratatrika. Pozdĺž okrajov pohoria na niektorých miestach vystupujú aj paleogénne a neogénne horniny. V triasových a jurských vápencoch sú jaskyne (napr. Driny) a povrchové krasové javy.

3.1.7 Pedologické podmienky

Na väčšine plochy katastrálneho územia prevládajú hnedozeme vyvinuté na sprašiach, menej na kvartérnych neogénnych sedimentoch v podmienkach periodického zavodnenia. Čo sa týka zrnitosti pôd jedná sa triedu hlinito-piesočnatú, silno kamenistú pôdu. Priepustnosť a retenčná schopnosť pôd je stredná. Pôdna reakcia je slabo alkalická

Ornú pôdu v smolenickom katastri môžeme rozdeliť do troch pôdnych typov:

1. Degradovaná glejová pôda na svahoch a dolinách
2. Aluviálne náplavy na rovinách
3. Degradovaná hnedozem na sprašiach

3.1.8 Fauna a flóra

Vzácne druhy fauny a flóry – fauna: bobor vodný (*Castor fiber*), mlok dunajský (*Triturus dobrogicus*), vydra riečna (*Lutra lutra*), flóra: poniklec prostredný (*Pulsatilla subslavica*), poniklec veľkokvetý (*Pulsatilla grandis*), jazýčkovec východný (*Himantoglossum caprinum*). Malé Karpaty sa tiahnu od Bratislavy po Nové Mesto nad Váhom. Je to nevysoké, asi 100 km dlhé pohorie (najvyšší vrch Záruby, 768 m), kde sa striedajú lesy s peknými lúčinami.

Národná prírodná rezervácia Dolina Hlboče Kaňonovité údolie západne od Smoleníc s obnaženými skalnatými útvarmi a krasovými javmi. Objavíte v ňom rôzne geomorfologické útvary ako vodopád, obrie hrnce, rôzne skalné dutiny a iné. Pestré podložie horniny krištalinika, kremence, spraše a vápence vytvárajú priaznivé podmienky na rozvoj pomerne bohatej teplomilnej flóry a fauny. Dolina Hlboče bola vyhlásená za prírodnú rezerváciu v roku 1981 na výmere 123 ha. Od roku 1995 je národnou prírodnou rezerváciou s najvyšším stupňom ochrany. Je najväčšou a najkrajšou dolinou Smolenického krasu so skalnými bralami a občasným vodopádom. Prevládajú tu dubovo-hrabové lesy (zv. *Carpinion betuli*), tvorené

napr. dubom zimným, hrabom obyčajným, bukom lesným a lipami (malolistou i veľkolistou). V lesných porastoch rastú napríklad: zemolez obyčajný, kalina siriputková, ostrica chlpatá, zubačka cibuľkonosná, mednička jednokvetná, kopytník európsky, snežienka obyčajná a cesnak medvedí. Na južne orientovaných svahoch sú zachované teplomilné a suchomilné lesné spoločenstvá s dubom plstnatým, drieňom obyčajným, čerešňou mahalebkovou, mukyňou obyčajnou a inými druhmi. Typickými bylinami sú tu zvonček broskyňolistý, medunica medovkolistá a fialka srstnatá. Najvzácnejšie druhy rastú na skalných trávnych okrajoch doliny: jesenec biely, prerastlák kosákovitý, lipkavec sivý, ostrica Micheliho, kosatec dvojfarebný, devätorovka rozprestretá, hrdobarka obyčajná a lipnica bádenská. Dubovo-hrabové lesy patria medzi biotopy s najvyšším počtom druhov živočíchov na Slovensku. Na lokalite sa vyskytujú početné teplomilné druhy hmyzu, vrátane vzácných druhov chrobákov, motýľov, blanokrídlovcov a dvojkridlovcov. Typickými druhmi stavovcov tunajších lesov a skalnatých svahov sú: skokan hnedý, užovka stromová, jašterica múrová, piskor obyčajný, hrdziak lesný. Zverinu zastupujú jelene, srnce, daniele, divé svine a v menšom množstve muflóny. Na okrajoch lesov v rovinatom teréne žijú zajace, bažanty a jarabice.

3.1.9 Potenciálna prirodzená vegetácia

Celý región spadá do oblasti: peripanónske dubovo- hrabové lesy- Polygonato latifoliae- Carpinetum, syn. Primula veris- Carpinetum (*Quercus robur*, *Carpinus betulas*, *Polygonatum latifolium*).

Taktiež spadá aj do oblasti: dubové lesy s javorom tatarským a dubom plstnatým- Aceri tatarici- Quercion pubescentis- roboris (*Quercus pubescens*, *Quercus virgiliana*, *Acer tataricum*, *Festuca rupicola*, *Phlomis tuberosa*, *Dictamnus albus*, *Iris variegata*, *Poa nemoralis*).

3.1.10 Súčasný stav riešeného územia

Rozloha riešeného územia v centre obce Smolenice je približne 2,69 ha. V priestoroch riešeného územia sa nachádzajú budovy občianskej vybavenosti, rodinné domy so záhradkami, cesty a pešie chodníky, parkovacie plochy, plochy verejnej zelene ako aj nevyužívané, resp. rezervné plochy. K areálu prislúcha aj rozsiahlejšia plocha bývalého parku pri kaštieli, ktorá je určená na prenájom investorovi, ktorý buduje podhorský hotel. Napriek tomu je cieľom navrhovaného riešenia.

Plocha záujmového územia má rozlohu 2,69 ha. Stavby (rodinné domy a budovy občianskej vybavenosti), nachádzajúce v záujmovom priestore spolu s príslušenstvom (schodiská, a i.) majú rozlohu 0,26 ha, čo predstavuje 9,7% riešeného územia. Spevnené plochy komunikácií, chodníky, parkovacie, manipulačné a skladovacie priestory zaberajú 0,48 ha (17,8% riešenej plochy). Plochy verejnej zelene zaberajú rozmermi 0,98 ha (36,4% riešeného územia). Ostatná plocha predstavuje 0,97 ha. Zaberajú ju súkromné dvory a záhrady (36,1%).

Súčasná **kompozícia zelene** je viacej menej ovplyvnená aj svojim historickým vývojom. Tým že obec sa pretvárala počas jednotlivých období svojej existencie. Súčasne zeleň predstavuje zväčša nepravidelnú kompozíciu, i keď mnohé trávnaté plochy sú pravidelných tvarov. Je to dané slohovou dispozíciou a vedením chodníkových trás. Výrazným prvkom a dominantným prvkom sú solitérne stromy ako pagaštan pri autobusovej zastávke, či solitérne lipy pri pamätníku padlým vojakom počas svetových vojen, ktoré vhodne dopĺňajú architektúru. Výrazné sú aj skupiny briez a skupiny ihličnanov pri hlavnej ceste, ktoré majú hlavne izolačný charakter. V ostatných prípadoch sa jedná o nevýrazné skupiny väčšinou krov, ktoré sú nekonceptné a majú len malú kompozičnú hodnotu. Celkovo sa dá povedať, že vysadené dreviny sú väčšinou ihličnany, ktoré sa nie príliš hodia do vidieckeho prostredia, do centrálnych priestorov. Pozdĺž cesty Trnavská je vysadený pás izolačnej zelene, ktorý pozostáva zo živého plota. Druhovo je monotvárný z vtáčieho zobu. Ostatnú zeleň tvoria len trávnaté plochy, ktoré sú veľmi málo udržiavané, resp. údržba spočíva v kosbe 1-2-krát do roka.

Úplne odlišný charakter má bývalý park pri kaštieli. Je vidieť, že bol tvorený s určitým zámerom odborníkov. Mal určitú kompozíciu a koncepciu druhov. Žiaľ nie je úplne zachovaný, niektoré dreviny museli ustúpiť zámeru investora, ktorý v priestoroch bývalého kaštieľa chce vybudovať podhorský hotel. Čo je ešte smutnejšie, že je absolútne neudržiavaný a vzácne historické stromy, ktoré tam rastú, sú odkázané len samy na seba. Hoci si zachovali

pomerne dobrý zdravotný stav. Je preto nevyhnutné zamerať sa aj na tento priestor. Vymyslieť, resp. podporiť jeho kompozíciu, dosadiť sem niekoľko drevín, odstrániť choré a nevyhovujúce stromy a dať mu tak určitú koncepciu a myšlienku. Potrebné je odstrániť nálety, pretože sú veľmi husté a dosahujú výšku cenných stromov a uberajú im tak na ich estetickú hodnotu a samozrejme sú tvrdou konkurenciou a odoberajú im živiny potrebné pre zdravý rast.

Spevnené plochy v riešenom území majú rôznu šírku a použitý materiál. Komunikácie i chodníky sú prevažne asfaltové, i betónové. Na niektorých miestach sa jedná o kombináciu viacerých povrchových materiálov a vyzerá to veľmi neesteticky a chaoticky. Na určitých úsekoch komunikácií je to negatívnym a súčasne aj kolíznym miestom, pretože prechodová časť medzi asfaltovými cestami a ostatnými nadväzujúcimi spevnenými plochami je rozbitá a výškovo odlišná. Nie, že nepôsobia tieto nedostatky na pozorovateľa príjemne, ale neumožňujú pohodlnú prevádzku na danej ceste či chodníku. Neestetické sú v trávniku rôzne spevnené plochy bez zjavného účelu, alebo vytvorené z dôvodu vedenia inžinierskych sietí (šachty a pod.)

Jedným z najväčších problémov v centre obce je **nedostatok parkovacích miest**. Plôch na parkovanie je pomerne dostatok. Kapacitne by stačili na plynulú prevádzku všetkých zariadení v centre obce. Problém je v ich presnej definícii. Všetky plochy určené na parkovanie sú chaotické bez značenia a limitov. V podstate sa jedná poväčšine o asfaltové obrovské jednoliate plochy bez výsadiieb alebo obrubníkov. Stáva sa, že návštevníci parkujú aj na okraji vozovky, na chodníku alebo aj priamo na ploche trávniku.

Prvky **mobiliáru** a to hlavne smetné koše sú z prevažnej časti zdevastované a pôsobia neesteticky. Lavice v centrálnom priestore ako aj v parku chýbajú. Nachádzajú sa tu len kamenné historické lavice, ktoré boli pravdepodobne prenesené z bývalého parku pri kaštieli. Teraz sú v priestore pri fontáne pred kultúrnym domom. Estetický dojem znižuje aj fakt, že sú čiastočne poškodené a potrebujú určitú rekonštrukciu. Informačné tabule sú pomerne nové hoci niektoré majú určité poškodenie a potrebovali by minimálne nový náter. Ich problémom je zasa nelogické priam chaotické umiestnenie. Novú podobu si určite vyžaduje aj autobusová zastávka, ktorá tiež nezodpovedá koncepcii a nezapadá do vidieckeho prostredia.

V riešenej zóne sa taktiež nachádzajú umelecké a historické diela. Nie sú príliš dobre viditeľné, resp. potrebujú byť zdôraznené či už technicky alebo sadovnícky. Majú však cennú hodnotu, pretože sú pozostatkom histórie Smoleníc a zaslúžia si byť zakomponované v novom návrhu. Jedná sa konkrétne o pomník padlých vojakov, drevená zvonica, socha sedembolestnej Márie, pranier z 18. storočia a historická fontána.

Súčasný stav - výkaz výmer

Rozloha riešeného územia	2,69 ha
Stavby	0,26 ha
Komunikácia- cesta pre motorové vozidlá	0,22 ha
Komunikácia- chodník a manipulačné plochy	0,13 ha
Ostatné spevnené plochy	0,13 ha
Nespevnený peší chodník	276 m
Parkovacie miesta	0,04 ha
Plocha športovísk	0,037 ha
Celková plocha zelene	1,95 ha
Súkromné záhrady	0,97 ha
Verejná zeleň	0,98 ha
Mobiliár- lavica betónová	5 ks
Smetný kôš	3 ks
Nádoby na kvety-	8 ks
Informačná tabuľa	1 ks
Umelecké dielo	6 ks
Telefónna búdka	1 ks

3.1.11 Podmienky investora

Investor: Obec Smolenice

Konzultácia s: vedenie Obecného úradu v Smoleniciach, Krajský pamiatkový úrad v Trnave

Podmienky:

- úprava centrálnej plochy pred kultúrnym domom (pri fontáne)
- úprava priestorov pri autobusovej zastávke
- analýza prostredia parku, inventarizácia drevín z dôvodu výrubu nebezpečných a neperspektívnych drevín

- nové parkovacie miesta

3.2 Metodický postup pri inventarizácii a klasifikácii drevín

Pre správne zaradenie drevín a ich porastov a tiež posúdenie ich stavu a uplatnenia je potrebné zistiť tieto hodnoty :

- zameranie hodnotených drevín a porastov a ich zakreslenie do inventarizačného plánu
- presné druhové určenie všetkých drevín, ktoré sú zahrnuté do inventarizácie
- meranie najdôležitejších hodnôt jednotlivo hodnotených drevín, t.j. výšky, priemeru kmeňa a priemeru koruny
- vymedzenie krajných a priemerných hodnôt pri posudzovaných porastoch, stanovenie percentuálneho zastúpenia druhovej skladby, veľkostných hodnôt a sadovníckej kvality
- sadovnícke hodnotenie jednotlivých drevín a ich porastov
- posúdenie zdravotného stavu, perspektív vývoja a vzhľadových vlastností
- zachytenie všetkých dôležitých, v predchádzajúcich bodoch neuvedených hodnôt tak, aby bolo možné dreviny a ich porasty vyhodnotiť čo najúplnejšie z hľadiska ich výhľadového poslania.

Všetky dreviny sú hodnotené samostatne, iba v prípade súvislých porastov (t.j. také, ktorých druhová, veková aj výšková skladba je po ploche rovnomerne rozptýlená) sa hodnotia súborne. Dreviny sú hodnotené metodikou podľa Machovca (2005) a Juhásovej (Krajčovičová, 2003) a ich spoločenská hodnota sa vypočíta podľa platnej vyhlášky MŽP SR č. 24/2003 Z. z. o spoločenskom ohodnocovaní drevín novelizovanej 10. decembra 2008 .

Pri zapisovaní zistených hodnôt meraní sa do inventarizačných tabuliek označujú jednotlivé dreviny poradovým číslom. Udáva sa názov a v ďalších kolónkach sa zapisujú hodnoty: výška, obvod kmeňa, priemer koruny, celkový zdravotný stav dreviny, sadovnícka hodnota, druh a charakter poškodenia, návrh spôsobu ošetrovania a poznámka. Pre dreviny, ktoré sú určité na výrub sa počíta spoločenská hodnota dreviny. A to na základe hodnoty: základná spoločenská hodnota dreviny a indexy (lokality, veku a poškodenia).

Pri kroch sa uvádzajú tiež hodnoty: poradové číslo a názov kra, výška, plocha a sadovnícka hodnota krovitej vegetácie. Sadovnícka hodnota pre kry je udávaná hodnotou 1 až 3, pričom ker s 3 bodmi je najvyššej sadovníckej hodnoty a ker s 1 bodom má naopak najnižšiu sadovnícku hodnotu.

Porast drevín sa charakterizuje údajmi na základe týchto parametrov: poradové číslo porastu, zastúpenie jednotlivých druhov drevín (počet ks prípadne percentuálne zastúpenie), priemerná výška, priemerný vek, plošný priemet korún stromov a poznámka.

Pri inventarizácii sa zapisujú merateľné, resp. vyčísliteľné údaje, na základe ktorých sa potom kategorizuje:

Druhové určenie drevín: identifikácia dreviny zahŕňa v sebe presné určenie latinského názvu, ktorý obsahuje rod a aj druh meranej dreviny. Pokiaľ sa nedá presne identifikovať druhové zaradenie dreviny, napríklad sa jedná o unikátnu drevinu, ročné obdobie to neumožňuje, ďalej z dôvodu veku alebo aj iných príčin, určí sa aspoň rod dreviny s prívlastkom species. Niekedy vzhľadom na komplikovanosť určenia kultivaru, hlavne pri starších stromoch, sa určujú tieto jedince len typovo (napr. stĺpovitý, previsnutý...).

Merateľné hodnoty:

Výška dreviny- sa uvádza v rozmedzí po piatich metroch: 0- 5 m, 5- 10 m, 10- 15 m, 15- 20 m, 20- 25 m, 25- 30 m, nad 30m

Výška dreviny sa určuje pomocou výškomeru SUUNTO PM- 5/1520.

Obvod kmeňa- sa meria v prsnej výške t.j. 1,3m. Pokiaľ sa v tejto výške nachádza vetvenie, meranie sa uskutoční tesne pod vetvením, ale novú výšku merania je potrebné uviesť.

Priemer koruny- sa uvádza ako kruhová plocha, ktorá vznikne aritmetickým priemerom v pôdorysnom priemete dvoch najvzdialenejších živých vetiev a vzdialeností vetví vyskytujúcich sa v kolmici na túto hodnotu. Je kategorizovaný v hodnotách: 0- 2 m, 2- 4 m, 4- 6 m, 6- 8 m, 8- 10 m, 10- 15 m, 15- 20 m, 20- 25 m, nad 25 m (Machovec, 2005).

Nemerateľné hodnoty

Celkový zdravotný stav dreviny- sa určuje zdravotný stav dreviny a pridelujú sa hodnoty:

5 bodov – úplne zdravá drevina bez chorôb, škodcov a príznakov poškodenia

4 body – ojedinelý výskyt škodcov a chorôb, čiastočné presychanie dreviny do 1/3 objemu koruny

3 body – vplyvom chorôb a škodcov presychanie, alebo odumretie časti koruny, na kmeni stredne veľké dutiny spôsobené drevokaznými hubami, alebo mechanickým poškodením

2 body – choroby, škodcovia, alebo abiotické činitele vyvolali usychanie konárov v objeme 2/3, poškodené hlavné konáre, na kmeni výskyt rozmerných dutín, znížená stabilita v dôsledku rozkladu a rozpadu dreva drevokaznými hubami

1 bod – úplne suchá alebo vysychajúca drevina v rozsahu nad 2/3 objemu koruny, rozsiahle dutiny a hniloby kmeňa spôsobené chorobami, stabilita výrazne narušená.

Machovec (2005) stanovuje sadovnícku hodnotu drevín pomocou päťbodovej klasifikácie:

5 bodov: absolútne nepoškodená, tvarovo aj celkovým habitusom odpovedajúca druhu, zavetvená až ku zemi, veľkostne už plno rozvinutá (presahuje najmenej 1/2 dosiahnuteľnej výšky a k tomu odpovedajúcu šírku koruny), avšak ešte v plnom raste a vývoji. Drevina tejto kategórie musí mať predpoklad plnenia svojich funkcií ešte počas celého radu desaťročí. Treba ju na danom stanovišti zachovať v čo najväčšej možnej miere aj za cenu prehodnotenia a pretvorenia sadovníckeho priestoru, plánovanej zástavby a pod.

4 body: zdravá drevina odpovedajúca tvarom príslušnému taxónu, nanajvýš len nepatrne narušená alebo poškodená (napr. bez konárov najspodnejšieho poschodia, s menšími voľnými priestormi v korune a pod.), veľkostne rozvinutá ako drevina ohodnotená 5 bodmi. Svoju funkciu pri udržaní kvality musí plniť ešte po niekoľko desaťročí. Aj táto kategória drevín sa musí chrániť aj za cenu zmien v usporiadaní priestoru, na ktorom sa nachádza. K jej odstráneniu je možné pristúpiť len vo výnimočných prípadoch.

3 body: drevina zdravá, resp. len mierne preschnutá, ale bez chorôb a škodcov, hlavne takých, kde hrozí ich rozšírenie. Tvarovo sa môže líšiť aj podstatne od typu. Patrí sem napr. drevina vysoko vyvetvená, avšak taká, ktorá má schopnosť na kmeni obrastať, resp. je v tejto podobe esteticky únosná. Patrí sem tiež drevina menšieho vzrastu, ktorá nedosahuje ani polovicu veľkosti. Rovnako aj pri tejto kategórii musí byť predpoklad udržania po dobu niekoľkých desaťročí pri zachovaní, resp. zlepšení bodovej hodnoty. Veľmi často je to drevina, ktorá dáva predpoklad na vybudovanie kvalitnejšieho priestoru. Pri riešení sadovníckych úprav sa pri tejto kategórii počíta s tým, že sa podľa potreby ponecháva pre ďalší rozvoj, alebo i tam, kde to sadovnícky a výchovný zámer vyžaduje sa takáto drevina odstráni.

2 body: Drevina značne poškodená, s veľmi redukovanou korunou bez predpokladu obrastania po presvetľovacích prebierkach, drevina stará a málo vitálna, výrazne presychajúca, dutá, prípadne inak silne poškodená. Predpoklad vývoja ako v čase, tak aj v kvalite je značne obmedzená. Zlepšenie kvality sa nedá predpokladať. Nesmie to však byť

drevina ohrozujúca bezpečnosť ľudí, alebo zdravých perspektívnych porastov. Pri výhľadových úpravách sa počíta s jej odstránením. Výnimku tvoria len dendrologicky unikátne dreviny, chránené stromy, a pod., ktoré sa ponechávajú na dožitie.

I bod: drevina veľmi silne poškodená, chorá, silne poškodená škodcami alebo chorobami, hlavne taká, ktorá zdravotne ohrozuje bezpečnosť návštevníkov, alebo drevina ohrozujúca svojou existenciou okolité cennejšie exempláre (napr. drevina vrastajúca do koruny kvalitných a zvlášť svetlomilných hodnotných stromov), a drevina inak ohrozujúca daný priestor a jeho vývoj. Do tejto kategórie patrí bez predpokladu akéhokoľvek ďalšieho vývoja. Pri riešení sadovníckych úprav je potrebné takúto drevinu okamžite, resp. v čo najkratšom čase odstrániť. Odstránenie je potrebné bez ohľadu na akékoľvek ďalšie zásahy.

Druh a charakter poškodenia podľa Juhásovej:

Najzastúpenejšie druhy poškodenia:

1. škvrny na listoch spôsobené mikroskopickými hubami
2. kalusovanie rán po oreze dobré
3. kalusovanie po oreze slabé
4. hniloba v mieste rozkonárenia
5. hniloba kmeňa
6. dutina na kmeni
7. drevina netvárna, deformovaná
8. stabilita stromu narušená
8. drevina neperspektívna, nevhodne umiestnená
9. usychanie konárov, ihlíc, listov
10. kmeň a konáre napadnuté hubovými ochoreniami
11. nevhodný, neúmerne silný orez konárov, neprimeraná redukcia koruny
12. na listoch sa vyskytujú vošky alebo iní živočíšni škodcovia
13. polámané, nesprávne ošetrované konáre
14. zle zabezpečená koruna
15. pňové výmladky
16. viackmeň
17. ploskáčik pagaštanový
18. nevhodná lokalizácia dreviny
19. zástavovitá koruna
20. mechanické poškodenie bázy koruny

Návrhu spôsobu ošetrovania podľa Juhásovej:

Najzastúpenejšie spôsoby ošetrovania:

1. orez suchých a napadnutých konárov
2. orez konštrukčných konárov
3. ošetrovanie rán
4. ošetrovanie dutiny
5. zakrytie dutiny
6. vyváženie koruny (sadovnícky orez koruny)
7. ošetrovanie rany po odlomených konároch
8. oprava starých rezných rán
9. ošetrovanie koreňov
10. odstránenie časti napadnutej drevokaznými hubami
11. ošetrovanie inak napadnutej časti
12. návrh na chemickú ochranu
13. návrh na výrub
14. zviazať konáre v korune stromov
15. okamžitý orez konárov (hrozí nebezpečenie odlomenia)
16. zníženie koruny zrezaním vrcholovej časti
17. vyhrabávanie spadnutého lístia
18. odstránenie koreňových výmladkov
19. odstránenie pňových výmladkov
20. ponechanie nádejného výmladku na zapestovanie
21. odstránenie náletu
22. postupné zmladenie dreviny
23. stanovenie rozsahu hniloby na báze kmeňa
24. okopanie, prihnojenie dreviny
25. presadenie dreviny na vhodnejšie stanovište

Základná spoločenská hodnota dreviny (podľa prílohy k vyhláske MŽP SR č. 24/2003 Z. z. o chránených rastlinách a o spoločenskom ohodnocovaní chránených rastlín, živočíchov a drevín, novelizovaná 10. decembra 2008). Dreviny sú hodnotené podľa pôvodu, vzrastovej charakteristiky a relatívne dosiahnutého veku. Spoločenská hodnota je odvodená z príslušnosti k skupine (I. polovždzelené a vždzelené dreviny, II. ihličnaté dreviny, III. listnaté opadavé dreviny). Je vyjadrená v eurách a v rámci skupín I. až III.

- pri stromoch podľa výšky a nameraného obvodu kmeňa v cm (vo výške 1,3m)
- pri kroch a krovitých porastoch podľa výšky a plošného priemetu v m²

Prirážkové indexy- Spoločenskú hodnotu dreveniny upravujú prirážkové indexy stanovené taktiež podľa vyhlášky MŽP č. 24/2003 Z. z. o spoločenskom ohodnocovaní chránených rastlín. Stanovujú sa index lokality, index poškodenia a index veku.

Celková spoločenská hodnota- k základnej spoločenskej hodnote sa podľa vyhlášky priradujú prirážkové indexy. Výsledný súčin týchto hodnôt dáva výslednú spoločenskú hodnotu dreveniny.

3.3 Metodický postup pri vypracovaní riešenia centra obce

- terénny prieskum riešeného územia
- robenie fotodokumentácie
- zameranie, popisy a analýzy jednotlivých častí funkčných plôch daného územia
- inventarizácia dreveniny a porastov, popis hlavných charakteristík dreveniny, technických prvkov, viditeľných prvkov inžinierskych sietí a ich zakreslenie do inventarizačného plánu
- podľa výsledkov inventarizácie dreveniny a popisu jednotlivých plôch vytvorenie plánu výrubov a demolácií
- vytvorenie komplexného sadovnícko-architektonického návrhu pre centrum obce
- vytvorenie návrhu sortimentu dreveniny, vytýčenie a osadenie dreveniny do plánu
- vytvorenie vizualizácií a technických výkresov pre detaily

Analýza riešeného územia obsahuje nasledovné výkresy:

Výkres č. 1: Širšie vzťahy

Výkres č. 2: Súčasný stav, M 1:1000

Výkres č. 3: Súčasný stav - inžinierske siete, M 1:1000

Výkres č. 4: Inventarizácia zelene, M 1:1000

Výkres č. 5: Dopravná analýza v sídle, M 1: 3500

Výkres č. 6: Dopravná analýza na riešenom území, M 1: 2000

Výkres č. 7: Funkčno- priestorová analýza, M 1:1000

Výkres č. 8: Pozitívne a negatívne prvky, M 1:1000

Výkres č. 9: Výruby a demolácie, M 1: 1000

Návrh obsahuje nasledovné výkresy:

Výkres č. 10: Komplexný návrh, M 1: 1000

Výkres č. 11: Návrh– Sektor A 'Námestie', M 1:250

Výkres č. 12: Osadzovací plán - Sektor A 'Námestie', M 1:250

Výkres č. 13: Vytyčovací plán zelene - Sektor A 'Námestie', M 1:250

Výkres č. 14: Vytyčovací plán spevnených plôch - Sektor A 'Námestie', M 1:250

Výkres č. 15: Rez - Sektor A 'Námestie', M 1:200

Výkres č. 16: Návrh– Sektor B 'Trhovisko', M 1:250

Výkres č. 17: Návrh– Sektor C 'Hlavná ulica', M 1:500

Výkres č. 18: Osadzovací plán – Sektor C 'Hlavná ulica', M 1:500

Výkres č. 19: Vytyčovací plán zelene – Sektor C 'Hlavná ulica', M 1:500

Výkres č. 20: Návrh– Sektor D 'Parkovisko', M 1:500

Výkres č. 21: Návrh– Sektor E 'Park', M 1:500

Výkres č. 22: Osadzovací a vytyčovací plán kvetinového záhona – Sektor E 'Park', M 1:200

Výkres č. 23: Technický výkres – autobusová zastávka v sektore C 'Hlavná ulica'

4 VÝSLEDKY PRÁCE

4.1 Zhodnotenie výsledkov inventarizácie

Na základe výsledkov po vykonaní inventarizácie môžeme hodnotiť tieto závery:

Druhové zloženie drevín

V záujmovom území sa nachádza celkovo 115 ks stromov, z toho 54 kusov sú listnaté dreviny, čo predstavuje 47% a 61 kusov sú ihličnaté dreviny, teda 53%. Na území sa nachádza len zopár kusov krovitej vegetácie a to v počte 5 kusov, z čoho všetky sú ihličnaté teda 100%.

V rámci riešeného centrálného priestoru v obci Smolenice, konkrétne v časti parku sa nachádzajú 4 porasty drevín, ktoré sú náletového charakteru prevažne listnatého stromového a listnatého krovitého charakteru. Všetky tieto náletové plochy vznikli v dôsledku slabej respektíve žiadnej údržby parku.

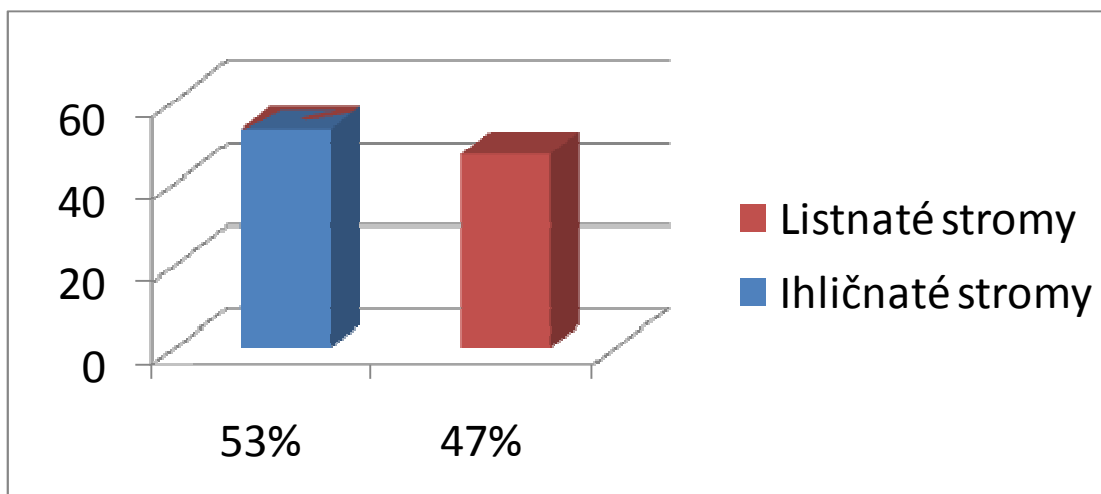
Porast:

P1: tento porast má rozlohu 0,02 ha a je porastený druhmi: *Sambucus nigra* (70%), *Fraxinus excelsior* (20%) a *Rosa canina* (10%).

P2: má rozlohu 0,088 ha. Pokrývajú ho druhy : *Sambucus nigra* (60%), *Fraxinus excelsior* (20%), *Acer platanoides* (10%) a *Rosa canina* (10%).

P3: je na rozlohe 0,043 ha a pozostáva z druhov: *Sambucus nigra* (50%), *Acer platanoides* (20%), *Fraxinus excelsior* (20%) a *Rosa canina* (10%).

P4: má rozlohu 0,066 ha a je porastený druhmi: *Sambucus nigra* (50%), *Fraxinus excelsior* (20%), *Acer platanoides* (15%) a *Rosa canina* (15%)

Obr. 4

Druhové zloženie drevín (percentuálne zastúpenie)

(Michal Janiga, 2011)

Tab. 1

Listnaté dreviny, počet a percentuálne zastúpenie

Názov dreviny	Počet drevín (ks)	Percentuálne zastúpenie (%)
<i>Acer platanoides L.</i>	25	46,3
<i>Aesculus hippocastanum L.</i>	2	3,7
<i>Betula pendula Roth.</i>	8	14,8
<i>Fraxinus excelsior L.</i>	11	20,4
<i>Juglans regia L.</i>	4	7,4
<i>Platanus x acerifolia</i>	1	1,9
<i>Tilia cordata Mill.</i>	3	5,5
Celkový počet	54	100

Tab. 2

Ihličnaté dreviny, počet a percentuálne zastúpenie

Názov dreviny	Počet drevín (ks)	Percentuálne zastúpenie (%)
<i>Abies alba Mill.</i>	2	3,3
<i>Chamaecyparis lawsoniana (MURR:)PARL.</i>	4	6,6
<i>Picea abies L.</i>	6	9,8
<i>Picea pungens Engelm.</i>	1	1,6
<i>Picea pungens 'Argentea'</i>	15	24,6
<i>Pinus nigra Arnold</i>	4	6,6
<i>Pinus sylvestris L.</i>	6	9,8
<i>Pseudotsuga menziesii Franco</i>	6	9,8
<i>Thuja occidentalis L.</i>	14	23
<i>Thuja orientalis L.</i>	3	4,9
Celkové množstvo	61	100

Tab. 3

Krovitá vegetácia, počet a percentuálne zastúpenie

Názov dreviny	Počet drevín (ks)	Percentuálne zastúpenie (%)
<i>Juniperus media 'Pfitzeriana'</i>	3	60
<i>Taxus baccata L.</i>	2	40
Celkové množstvo	5	100

Zhodnotenie výškovej štruktúry drevín

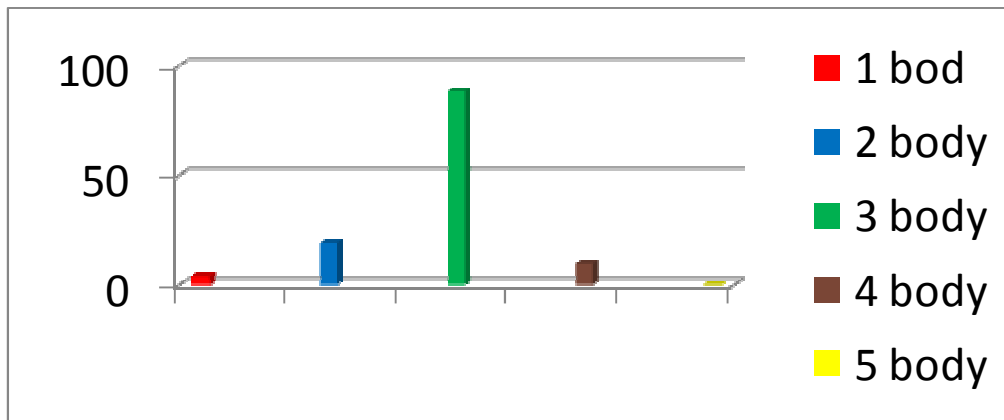
Na základe zistených hodnôt výšky drevín pri inventarizácii sa dreviny rozdelili do kategórií: 0-5m, 5- 10m, 10- 15m, 15- 20m, 20- 25m, 25- 30m, 30m a viac.

Najčastejšia je vegetácia s výškou od 5 do 10m (47 ks, 39,2%), ďalej sú dreviny vysoké od 0 do 5m (32 ks, 26,6%) a dreviny s výškou od 10 do 15 m (29 ks, 24,2%). Najmenej zastúpené sú dreviny vysoké 15 až 20m (12 ks, 10%).

Zdravotný stav drevín

Počas inventarizácie boli zistené dreviny so zdravotným stavom hodnoty 1, 2, 3 a 4. V centrálnych priestoroch a parku obce Smolenice sa nenachádzali žiadne dreviny so zdravotným stavom hodnoty 5.

Najčastejšie sa na území nachádzajú dreviny s kategóriou zdravotného stavu hodnoty 3 (88ks, 73,3%), ďalej boli hodnoty zdravotného stavu číslo 2 (19ks, 15,8%) a hodnoty 4 (10 ks, 8,4%). Najmenej sa vyskytovali dreviny s hodnotou 1 (3ks, 2,5%).

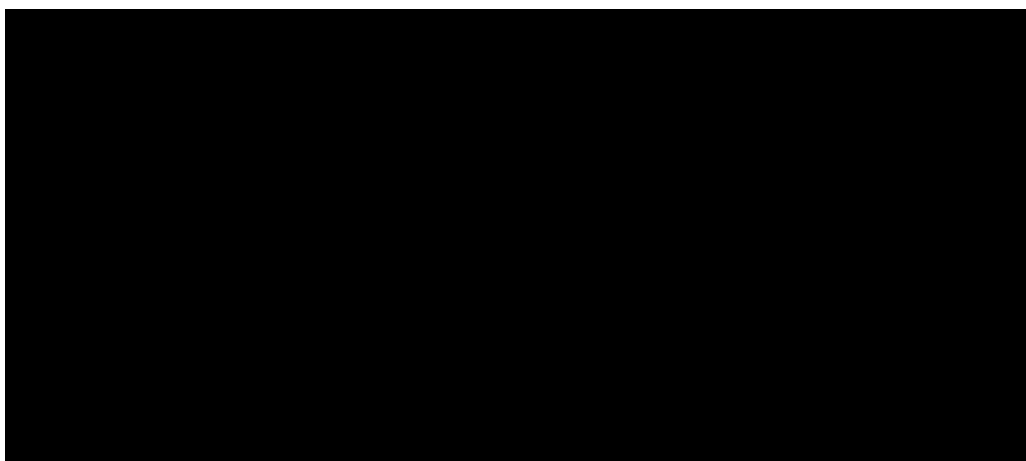

Obr. 5
Zdravotný stav drevín (počet kusov)
 (Michal Janiga, 2011)

Sadovnícka hodnota drevín

V inventarizácii boli dreviny zaraďované do piatich skupín: sadovnícka hodnota 1, sadovnícka hodnota 2, sadovnícka hodnota 3, sadovnícka hodnota 4 a sadovnícka hodnota 5.

Najzastúpenejšou kategóriou sú dreviny so sadovníckou hodnotou 3 (58 ks, 48,3%). Ďalej sú to dreviny s hodnotou 4 (31 ks, 25,9%), sadovníckou hodnotou 2 (21 ks, 17,5%), sadovníckou hodnotou 5 (7 ks, 5,8%) a nakoniec dreviny so sadovníckou hodnotou 1 (3 ks, 2,5%)

Obr. 6
Sadovnícka hodnota (počet kusov)
 (Michal Janiga, 2011)

4.2 Zhodnotenie pôvodu drevín

Podľa pôvodu sa dreviny delia na autochtónne (domáce, pôvodné) a alochtónne (nepôvodné, zdomácnené).

Tab. 4
Autochtónne a alochtónne listnaté dreviny

Názov dreviny	Autochtónna	Alochtónna	Počet drevín (ks)	Percentuálne zastúpenie (%)
<i>Acer platanoides L.</i>	x		25	46,3
<i>Aesculus hippocastanum L.</i>		x	2	3,7
<i>Betula pendula Roth.</i>	x		8	14,8
<i>Fraxinus excelsior L.</i>	x		11	20,4
<i>Juglans regia L.</i>		x	4	7,4
<i>Platanus x acerifolia</i>		x	1	1,9
<i>Tilia cordata Mill.</i>	x		3	5,5
Autochtónne	4		47	87%
Alochtónne		7	7	13%

Tab. 5
Autochtónne a alochtónne ihličnaté dreviny

Názov dreviny	Autochtónna	Alochtónna	Počet drevín (ks)	Percentuálne zastúpenie (%)
<i>Abies alba Mill.</i>	x		2	3,3
<i>Chamaecyparis lawsoniana (MURR:)PARL.</i>		x	4	6,6
<i>Picea abies L.</i>	x		6	9,8
<i>Picea pungens Engelm.</i>		x	1	1,6
<i>Picea pungens 'Argentea'</i>		x	15	24,6
<i>Pinus nigra Arnold</i>		x	4	6,6
<i>Pinus sylvestris L.</i>	x		6	9,8
<i>Pseudotsuga menziesii Franco</i>		x	6	9,8
<i>Thuja occidentalis L.</i>		x	14	23
<i>Thuja orientalis L.</i>		x	3	4,9
Autochtónne	3		14	23%
Alochtónne		7	47	77%

Tab. 6
Autochtónne a alochtónne kry

Názov dreviny	Autochtónna	Alochtónna	Počet drevín (ks)	Zastúpenie (%)
<i>Juniperus media 'Pfitzeriana'</i>		x	3	60
<i>Taxus baccata L</i>	x		2	40
Autochtónne	1		2	40%
Alochtónne		1	3	60%

4.2.1 Komplexný sadovnícky návrh riešeného centra obce

Keďže riešené verejné priestory obce Smolenice sú miesta s najväčšou frekventovanosťou nielen miestnych obyvateľov ale i návštevníkov obce, bolo potrebné, aby tieto priestranstvá, v ktorých je situovaná väčšia časť občianskej vybavenosti ako sú, obecný úrad, banky, kultúrny dom, autobusová zastávka, nákupné stredisko, plnili rad dôležitých funkcií a vhodné plnohodnotné reprezentačno-rekreačné prostredie pre všetkých obyvateľov i návštevníkov. Preto je tu nevyhnutné obnovenie a zatraktívnenie jadra obce, a aby mali ľudia o priestor viac, kde si môžu oddýchnuť a kde sa môžu zrekreovať. Komplexne riešený priestor, zahŕňa sadovnícko-architektonické úpravy, ktoré spájajú jednotlivé sektory centrálnej zóny v obci do jednej, ucelenej kompozície a jednotného štýlu.

Tento priestor v sebe skrýva veľký potenciál na pretvorenie a ponúka veľa možností stvárnenia jeho novej podoby.

Koncept môjho návrhu v sebe zahŕňa tieto čiastkové úlohy:

- pomocou zelene zjednotiť celý priestor, zvýrazniť jeho atraktivitu, vytvoriť pôsobivú kulisu pre prvky drobnej architektúry a vytvoriť možnosti pre plnenie funkcií daných tomuto priestoru
- obohatenie centra obce aj kvetinovou výsadbou
- odstrániť vegetáciu, ktorá nespĺňa podmienky z hľadiska kompozície, funkcie alebo zdravotného stavu
- vytvoriť prostredie pre pobyt, relax obyvateľov i návštevníkov
- vylepšiť a dotvoriť plochy pre statickú dopravu a pešie trasy
- vytvoriť parkovacie priestory pre usporiadané parkovanie v centre obce

- rekultivácia parku a prinavrátenie patričnej kompozičnej hodnoty celému sadovníckemu dielu. Zvýraznenie sadovníckych hodnôt zvlášť hodnotných starých stromov a ich podporenie novou výsadbou.

Príprava územia

Výruby a demolácie - Výkaz výmer

Výruby:

- stromy spolu:	115 ks
- okamžitý výrub:	77 ks
- listnaté stromy spolu:	54 ks
- listnaté stromy výrub:	29 ks
- ihličnaté stromy spolu:	61 ks
- ihličnaté stromy výrub:	45 ks
- kry spolu:	5 ks
- kry výrub:	3 ks

Porasty:

P1: 204 m²

Sambucus nigra - 70%
Fraxinus excelsior - 20%
Rosa canina - 10%

P2: 875 m²

Sambucus nigra - 60%
Fraxinus excelsior - 20%
Acer platanoides - 10%
Rosa canina - 10%

P3: 425 m²

Sambucus nigra - 50%
Acer platanoides - 20%
Fraxinus excelsior - 20%
Rosa canina - 10%

P4: 655 m²

Sambucus nigra - 50%
Fraxinus excelsior - 20%
Acer platanoides - 15%
Rosa canina - 15%

Demolácie:

- chodník:	1000 m ²
------------	---------------------

- cesta:	1200 m ²
- spev. plocha- zhutnený kam	370 m ²

Výkaz výmer návrhu riešeného územia

Listnatý strom	73 ks
Ihličnatý strom	7 ks
Krovitý porast	470 m ²
Kvetinová výsadba	207m ²
Štrková plocha	150 m ²
Mulč – kôra	335 m ²
Spevnená plocha- dlažba	1930 m ²
Lavica latková	23 ks
Lavica kamenná	52 ks
Smetný kôš	24 ks

4.2.2 Sadovnícke riešenie- Sektor A 'Námestie' (viď Výkres č.11)

Sektor A sa nachádza v centrálnej časti obce. Je presne ohraničený zo severnej a západnej strany cestnou komunikáciou. Z južnej strany sa nachádza kultúrny dom a z východu ho lemuje chodník ktorý rozdeľuje tento priestor s ďalším riešeným sektorom B 'Trhoviskom'.

Daná plocha predstavuje priestor, ktorý má plniť funkciu reprezentačnú. Slúži ako námestie. Avšak svojím stvárnením respektíve neúdržbou skôr predstavuje neudržiavaný priestor. Čo je však škoda, pretože svojou polohou v rámci obce má veľký potenciál. Nachádza sa tu aj relatívne zachovalá fontána, ktorá je po technickej stránke funkčná, avšak napriek tomu je nevyužívaná. Čo je škoda pretože má určitú hodnotu. Je totiž pozostatkom grófov, ktorý vlastnili smolenické panstvo, respektíve boli tu veľmi vplyvný. K fontáne patria aj kamenné lavičky. Tie sú tiež bývalým majetkom grófa Pállfyho. Lavičky aj fontána pôvodne boli mobiliárom v príľahlom parku. Neskôr boli prenesené na toto centrálné miesto v obci.

Celá kompozícia návrhu sa teda odvíja od centrálneho kruhového pôdorysu, ktorý zvyrazňuje kruhovú fontánu. Plocha je vydĺždená. Chodníky sú orientované tak, aby spĺňali

potreby ľudí a dodržiavali pohybové ťahy občanov obce. Podstatné je, aby dôsledne prepájali jednotlivé plochy a nerušili prirodzené pešie ťahy. Čo sa týka použitej zelene. Nakoľko daná plocha nemala žiadnu výsadbu, bolo potrebné vytvoriť úplne novú kompozíciu. Čo možno je aj výhodou. Celá táto plocha a to na základe barokových prvkov v centre obce je čiastočne orientovaná akýmsi 'barokovým' smerom. Je použitý živý plot (*Buxus sempervirens arborescens*), ktorý lemuje pešie chodníky a podporuje tak ich líniu a smerovanie. Kruhový pôdorys je zvýraznený zasa štíhlymi ihličnanmi *Chamaecyparis law. 'Ellwoodii'*. Priestor je takto čiastočne opticky oddelený a poskytuje ľuďom intimitu, na druhej strane dôležitý pokoj pre aj pre oddych. V tejto centrálnej časti sú navrhnuté aj farebno-listé stromy *Prunus cerasifera 'Nigra'*, ktoré lemujú diagonálne vedúci chodník. Predstavuje tak akýsi kontrast dominantnej kompozícii. Hlavný osový chodník zasa lemujú ruže.

Inak pravidelný priestor je čiastočne prepojený krovitou výsadbou, ktorá je vysadená na zamulčovaných záhonoch. Plocha je tak dotvorená drevinami, aby vytvárala pekné zátiešie a oddeľovala túto centrálnu časť od ostatných funkčných plôch.

Tab. 7
Výkaz výmer navrhovaných druhov - Sektor A
(Michal Janiga)

Druh	Predaj	Veľkosť / cm	Počet/ ks	Cena / EUR	Firma
Listnaté a ihličnaté stromy					
<i>Chamaecyparis lawsoniana 'Ellwoodii'</i>	bal	100-120	6	21,58	Krakovany
<i>Prunus cerasifera 'Nigra'</i>	bal	180/ 200	4	14,84	Dechtický
<i>Sorbus aria 'Magnifica'</i>	C	O 10-12	6	61,50	Krakovany
Krovitá vegetácia					
<i>Buxus sempervirens</i>	K 1,5 l	20 +	1000	4,68	Dechtický
<i>Berberis thunbergii 'Atropurpurea'</i>	P 9	10 -15	6	1,33	Krakovany
<i>Cotoneaster salicifolius</i>	P9	20-30	15	1,33	Krakovany
<i>Euonymus fortunei 'Silver Queen'</i>	C 2	25- 30	15	2,16	Krakovany

<i>Ilex maserveae</i>	P 9		1	2,86	Krakovany
<i>Juniperus horizontalis</i> 'Prince of Wales'	P 9		25	1,33	Krakovany
<i>Juniperus horizontalis</i> 'Old gold'	K 10	80 -100	130	10	Krakovany
<i>Potentilla fruticosa</i> 'Goldstar'	P 9	20- 30	27	1,33	Plantex
<i>Spiraea japonica</i> 'Little Princess'	K 21	30 +	10	1,4	Dechtický
<i>Taxus baccata</i> 'Fastigiata'	C 12	60 -70	1	68,40	Krakovany

<i>iné</i>					
Názov	Špecifikácia	Počet ks/m2	Počet/ks	Cena	Firma
<i>Phlox subulata</i> 'Samson'	K 9	5	390	2,55	Victoria
<i>Rosa</i> 'Barcarole'		3	35		

Charakteristika firiem:

- **Dechtický:** Juraj Dechtický, Okrasné a ovocné dreviny, predajňa: Dedinská 102, Trnava- Modranka 917 05
- **Plantex:** Plantex s.r.o., Veselé pri Piešťanoch č. 417, 922 08
- **Krakovany:** SEMPER DECOR, s.r.o., škôlka okrasných drevín, **Nová ulica č. 521/6**, Krakovany 922 02
- **Victoria:** Victoria, trvalková škôlka, priemyselná zóna Čab, č. 272 Čab, 951 24

4.2.3 Sadovnícka úprava- Sektor B 'Záhrada vôní' (viď Výkres č.16)

Sektor B 'Trhovisko' je druhou veľmi výraznou centrálnou časťou obce. Nachádza sa hneď tesne vedľa časti A námestia. Predstavuje nezastavanú plochu, ktorá slúži preto ako rezervný priestor a je využívaná v prípadoch konania trhového predaja a počas obecných slávností, predovšetkým počas jarmoku. Vymedzená je chodníkmi a budovami respektíve záhradami reštaurácie a budovy banky. Z južnej strany je to zase nevyužívaná stavba bývalého kina, ktorá je v havárijnom stave a potrebuje asanáciu.

Návrh spočíva predovšetkým v tom, že je potrebné vybudovať chodníky a priestory vhodné pre spevnenie plôch pod predajné stánky. Chodníky sú teda dláždené a smerované sú

diagonálne vzhľadom na celý riešený sektor. Vytvorí sa tak jednoduché prepojenie pre ľudí ktorý len prechádzajú od hlavnej ulice a pri tom sa môžu prejsť po trhovisku. Plochy pod predajnými stánkami sú riešené tak, že nie sú celé spevnené, ale len šachovnicovo a to betónovými dlaždicami väčších rozmerov, ktoré sú vykladané z vymývaného štrku. Tým že sú dlaždice takto kladené sa dosiahne zaujímavý efekt a pritom sa celá plocha nemusí spevniť a pokryť betónom alebo nejakou inak a zároveň plní svoju spevňujúcu funkciu pod predajné stánky.

Popri chodníku, ktorý rozdeľuje sektor A a B sú líniovo vysadené listnaté stromy. Estetickú hodnotu tohto inak viac funkčného priestoru zdôrazňujú aj kvetinové záhony, pozdĺž chodníkov, ktoré sú tak isto vysadené do zamulčovaných záhonov. Kvetinové záhony sú založené na vnímanie vôní, ale i farieb vysadených rastlín. Snahou prepojiť tento priestor s vedľajším námestím je aj vedenie komunikácii pre peších. Kedy ich križovaním vznikli plochy trojuholníkového pôdorysu, ktoré sa využili na výsadbu trvaliek, vymulčovanie štrkom alebo sú len zvýraznené dlažbou inej farby.

4.2.4 Sadovnícka úprava- Sektor C 'Hlavná ulica' (viď Výkres č.17)

Sektor C predstavuje centrálnu časť obce popri hlavnej ceste. Jeho význam vzrastá aj preto, že sa tu nachádzajú významné budovy občianskej vybavenosti ako Obecný úrad, banky, reštaurácie, obchody a iné. Nachádza sa tu aj zastávka autobusovej dopravy. Okrem iného tento priestor v sebe nesie aj kus histórie, keď sa tu v minulosti pravdepodobne nachádzalo námestie starobylého mestečka. Svedčia o tom zachované prvky ako napríklad barokový kamenný pranier, ktorý slúžil na verejnú potupu obvinených. Ďalej je tu drevená zvonica a socha sedembolestnej.

Tento priestor naozaj v sebe skrýva veľký potenciál na pretvorenie a ponúka veľa možností stvárnenia jeho novej podoby nakoľko súčasná tvár nezodpovedá významnosti tohto priestoru. Koncept návrhu v sebe zahŕňa tieto čiastkové úlohy. Pomocou zelene je potrebné zjednotiť celý priestor, zvýrazniť jeho atraktivitu, vytvoriť pôsobivú kulisu pre prvky drobnej architektúry a vytvoriť možnosti pre plnenie funkcií daných tomuto priestoru.

Hlavným krokom v tejto kompozícii je vyrovať celý priestor a pripraviť ho pre nové vydláždenie. Dosiahne sa tak poriadok, ktorý v súčasnosti v týchto miestach absentuje. Týmto sa nám zadefinujú presné línie a jasne nám vystúpia komunikačné trasy. Dlažbou odlišnej farby je aj podporená drobná architektúra. Konkrétne barokový pranier je podporený kresbou

v dlažbe kruhového pôdorysu. Tým sa nám vytvorí spájajúci prvok aj s prepojeným sektorom A 'Námestie'.

V súčasnosti je celá plocha respektíve celý centrálny priestor v obci dominantne vysadený ihličnanmi bez zámeru a kompozície. Pozitívnym prvkom sú iba staré pôvodné stromy, ktorých je však málo. Myslí sa tým dominantný pagaštan pri autobusovej zastávke a dve lipy a tis pri pomníku padlých vojakov. Je preto nevyhnutné, aby sa tieto jedince ošetrili a zachovali pre novú kompozíciu. Návrh teda spočíva predovšetkým vo vyčistení riešenej plochy a vytvorení tak reprezentačno-oddychovej zóny. Podstata návrhu stojí na vytvorení alejí, čím sa podporí uličný ťah. Pre tento účel sa vybral druh *Prunu cerasifera 'Nigra'*, ktorý lemuje cestu. Paralelne s touto alejou je vysadená ďalšia, ktorá lemuje chodník za autobusovou zastávkou. Tu sú použité stromy druhu *Acer platanooides 'Drummondii'*. Radová výsadba je ešte doplnená o solitérne stromy druhu *Aesculus carnea 'Briotii'*. Pre menší oddych je tu vytvorená menšia promenáda, kde sa dá posedieť na doplnených lavičkách a prostredie skrášľuje krovitá výsadba a kvetinový záhon. Čo sa týka priestoru pred obecným úradom, tak bola vytvorená jednoduchá kompozícia, krov, ktoré sú v tvare polmesiaca, keďže v erbe obce sa polmesiac s hviezdou nachádza. Hviezdu akože nahrádza solitérny strom druhu *Abies koreana*, ktorý sa môže v zimnom období využívať na vianočnú výzdobu.

Tab. 8

Výkaz výmer navrhovaných druhov - Sektor C

(Michal Janiga)

Druh	Predaj	Veľkosť / cm	Počet/ ks	Cena / EUR	Firma
Listnaté a ihličnaté stromy					
<i>Abies koreana</i>	C	125-150	1	138,0	Krakovany
<i>Acer platanooides 'Drummondii'</i>	C	o 10-12	7	71,74	Krakovany
<i>Aesculus carnea 'Briotii'</i>	C	o 8-10	3	74,12	Krakovany
<i>Prunus cerasifera 'Nigra'</i>	bal	180/ 200	11	14,84	Dechtický
<i>Sorbus aria 'Magnifica'</i>	C	O 10-12	2	61,50	Krakovany
Krovitá vegetácia					
<i>Berberis thunbergii 'Atropurpurea'</i>	P 9	10 -15	110	1,33	Krakovany

<i>Cornus alba 'Elegantissima'</i>	C3	40-50	17	4,15	Krakovany
<i>Cotoneaster salicifolius</i>	P9	20-30	150	1,33	Krakovany
<i>Euonymus fortunei 'Silver Queen'</i>	C 2	25- 30	275	2,16	Krakovany
<i>Hamamelis intermedia 'Pallida'</i>	C2	30-40	10	14,90	
<i>Juniperus horizontalis 'Prince of Wales'</i>	P 9		100	1,33	Krakovany
<i>Potentilla fruticosa 'Goldstar'</i>	P 9	20- 30	275	1,33	Plantex
<i>Spiraea japonica 'Little Princess'</i>	K 2 1	30 +	100	1,4	Dechtický

<i>iné</i>					
Názov	Špecifika	Počet ks/m2	Počet/ks	Cena	Firma
<i>Aster dumosus 'Lady in blue'</i>	K 9	7-9	25		Victoria
<i>Aster dumosus 'Professor Anton Kippenberg'</i>	K 9	7-9	25		Victoria
<i>Lavandula officinalis 'Rosea'</i>	K 9	9	30		
<i>Lychnis haageana 'Lengai Red'</i>	K 9	5	20		
<i>Penisetum alopecuroides</i>	K 9	3-6	4		Victoria
<i>Salvia nemorosa 'Ost Fiesland'</i>	K 9	7-9	20		Victoria

4.4.5 Sadovnícka úprava- Sektor D 'Parkovisko' (viď Výkres č.20)

Táto riešená plocha sa nachádza v južnej časti riešeného územia za kultúrnym domom, kde sa stretajú ulica Trnavská a Štúrova. Podstatnú časť tohto priestoru zaberajú parkovacie priestory avšak tie nie sú nijako definované ani vymedzené. Jedná sa len o rozsiahle asfaltové plochy. Nie je možné špecifikovať kde začína cesta a kde parkovisko.

Preto nosným momentom riešenia návrhu v tomto sektore je vybudovanie vymedzeného parkoviska. Ďalej je potrebné vybudovať vyvýšené chodníky a ostrovčeky, ktoré budú jasne definovať cestnú a pešiu. Celá ulica Štúrova je lemovaná stromovou alejou, ktorá má čiastočne izolovať uličný priestor od rodinných domov a záhrad. Vytvára sa tak

čiasťočne potrebná izolácia. Čo sa týka výsadby v tomto sektore, tak plní viac ochrannú ako estetickú funkciu. Estetickú hodnotu tu plnia najmä záhony ruží, ktoré lemujú pešie chodníky a vytvárajú tak určité pohľadové scenérie pre vnímanie farieb ale aj vôní ruží.

4.2.6 Sadovnícka úprava- Sektor E 'Park' (viď Výkres č.21)

Sektor E je historickou časťou riešeného územia. Nachádza sa medzi hlavnou cestou a ulicou Štúrova. Pálffyovský kaštieľ býval voľakedy stredobodom Smoleníc. Nielen jeho budovy, ale tiež prekrásny park, v ktorom ešte i dnes rastie nemálo vzácných a atraktívnych drevín. Rastie a živorí bez starostlivosti, bez funkčného využitia, bez úžitku obci, bez úžitku komukoľvek. Kaštieľ od roku 1945 slúžil (po odchode majiteľa) ako základná škola a materská škola. V súčasnosti sú budovy kaštieľa už minulosťou a na jeho mieste prebiehajú stavebné práce na výstavbe podhorského hotela. Preto predmetom tohto návrhu sú len príslušné časti bývalého parku.

Celé prostredie pôsobí veľmi pokojným dojmom, hlavne tento pokoj evokuje striedanie svetla a tieňa. Veľkým negatívom je znemožnenie rekreačného a oddychového potenciálu tohto krásneho prostredia s množstvom krásnych zachovaných historických stromov s vysokou sadovníckou hodnotou. Tie sú však v tieni neúdržby, skrze ktorú je tento priestor pochovaný pod množstvom náletových, nehodnotných drevín. Je preto nevyhnutné prinavrátiť tomuto priestoru jeho zašlú slávu a význam v rámci dediny. To si vyžaduje novú kompozíciu, ktorá sa však musí odvíjať aj od jestvujúcich drevín.

Návrh rieši aj vybudovanie nových chodníkov nakoľko sa tu nachádza len jeden neudržiavaný nespevnený chodník. Chodníky sú navrhnuté ako dláždené a tvoria jeden veľký okruh okolo celého parku s tým že horná časť predstavuje akúsi trvalkovú alej. Pretože dominantným prvkom v tejto časti je viac-stupňovitý trvalkový záhon s dĺžkou 30 metrov. Spodná časť je klasická alej, ktorú tvoria lípy. Ostatné plochy sú primerane doplnené výsadbou stromov či už solitérnou alebo skupinovú a to platí aj v prípade krov. Podstatné je vytvoriť príjemné pohľadové scenérie, kde sa striedajú porastové plochy s voľnými plochami. Do parku je vstup z dvoch vstupných brán. Jedna je od ulice SNP a druhá od ulice Štúrova. Pri oboch vstupoch do parku sú vysadené malé vstupné reprezentujúce kvetinové záhony.

Daný priestor je priamo určený na oddych a prechádzky, preto je v návrhu zahrnutá úprava systémom chodníkov a prvkov mobiliáru dôležitých pre oddych návštevníkov.

DISKUSIA A ZÁVER

Spôsob života ako aj životná úroveň a životné prostredie na vidieku sa v poslednej dobe veľmi rýchlo mení. Sme priamo svedkami nevšedného rozvoja vidieka, ale aj spôsobu úpravy obcí. Najmä teda ich centrálnych priestorov. V poslednej dobe nastal trend, že obyvatelia miest sa sťahujú na vidiek, čo má za účinok aj to, že prináša so sebou novodobé spôsoby budovania nových komunikácií a budovania novej vyhovujúcej občianskej vybavenosti.

Na vidieku bývalo vďaka záhradám práve dostatok zelene, častokrát i viac, ako bolo z hľadiska urbanizmu potrebné. Otázna však bola kvalita tejto zelene. Aj v súčasnosti podstatnú časť zelene na vidieku predstavuje súkromná zeleň.

Plochy, ktoré je teraz nutné nanovo riešiť alebo rekonštruovať, predstavujú hlavne plochy dedinských námestí, uličných ťahov a úpravy okolo kultúrnych domov ako aj obecných úradov. Zároveň sú teda definované ako ústredné priestranstvo, ktoré predstavuje priestorové a spoločenské ťažisko celej obce a zároveň ju prezentuje. Verejné priestranstvá majú najmä spoločenské poslanie. Od bežných a každodenných stykov až po sviatočné a slávnostné stretnutia a podujatia. Jednou zo základných podmienok, ktoré by mali byť samozrejmosťou sú vytvorenie potrebného pocitu bezpečia a na druhej strane zasa dostatočného pocitu súkromia a samozrejme funkčnej a vizuálnej atraktívnosti celej úpravy vonkajšieho prostredia, ktoré je v prevažnej miere tvorené vegetáciou.

Tento návrh sadovnícko-architektonického riešenia centra obce Smolenice má za úlohu predovšetkým obnovu a vhodné doplnenie zelene. Takýto novovytvorený priestor by mal slúžiť najmä domácim obyvateľom, ale aj návštevníkom obce a to bez rozdielu na vek, pretože si tam každý nájde kúsok miesta pre seba hlavne v rámci oddychu a rekreácie. Priestor bude teda slúžiť obyvateľom najmä na oddych, stretávky a zábavu. Jednotlivými navrhnutými prvkami architektúry a výberom sortimentu rastlín by mal nadväzovať na históriu vzniku obce, ale najmä by mal plniť úlohu ako reprezentačno-rekreačný priestor v centrálnej časti vidieckeho sídla a to pre všetkých obyvateľov ako i pre návštevníkov tohto krásneho vidieckeho sídla s názvom Smolenice.

Je pravda, že Slovensko v danej problematike riešenia centrálnych verejných priestorov sídel veľmi zaostáva. Častokrát sa stretávame s nevhodnými alebo žiadnymi výsadbami drevín a kvetov. Ak aj nejaké existujú, väčšina je v zlom zdravotnom stave, bez

potrebnej údržby a starostlivosti. Spôsobuje to aj minimálne vyčlenenie finančných prostriedkov na ich údržbu.

Žiaľbohu príkladom nevhodného riešenia centra vidieckeho sídla je aj obec Smolenice, pretože jej sadovnícka úprava vôbec nespĺňa kritériá, pre centrálnu oddychovo-rekreačnú ako aj reprezentačnú zónu. Vegetácia ako aj cesty či chodníky sú v zlom stave a vyžadujú rozsiahle zásahy. Ich trasovanie je častokrát nelogické, nefunkčné. Rozbíjajú priestor, čo má potom za následok, že je chaotický a neprehľadný. Mobilár prakticky ani neexistuje. Jediným pozitívom riešeného územia sú staré stromy, ktoré je potrebné zachovať, a na ktorých je nutné zakladať nové kompozície.

Základnými požiadavkami investora bola úprava centrálnej plochy pred kultúrnym domom (pri fontáne), úprava priestorov pri autobusovej zastávke, analýza prostredia parku, inventarizácia drevín z dôvodu výrubu nebezpečných a neperspektívnych drevín a vytvorenie nových parkovacích miest.

Podstatou riešenia návrhu je zjednotiť celý priestor, dať mu určitú koncepciu a logickosť, aby bol zrozumiteľný pre všetkých obyvateľov, ale aj návštevníkov. Aby poskytoval vhodné prostredie na oddych a rekreáciu a bol reprezentujúcim pre všetkých návštevníkov, ktorý navštevujú toto nádherné turistické vidiecke sídlo s množstvom prírodných a kultúrnych jedinečností a pamiatok v rámci celého regiónu. Jednotlivé plochy, ktoré boli predmetom riešenia sú navzájom prepojené systémom sadovníckych úprav a chodníkov.

Táto diplomová práca by mala predovšetkým prispieť k revitalizácii jednotlivých hodnotených centrálnych plôch zelene v obci. Na druhej strane by mala vytvoriť predpoklad pre budúce riešenie aspoň niektorých častí na základe návrhov a ideových štúdií, ktoré sú jej obsahom.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

- BRATH, Jozef. 2000. *Pešie zóny*. Bratislava: STU v Bratislave, 2000. 175 s. ISBN 80-227-1300-7
- BROOKES, John. 2004. *Všetko o záhrade*. Bratislava: Fortuna Print, 2003. 287 s. ISBN 80-89144-24-1.
- FERIANCOVÁ, Ľubica. 2005. *Obnova zelene vidieckeho sídla*. Nitra: SPU. 2005. ISBN 80-8069-512-1
- FILIPIOVÁ, Daniela. 1998. *Život bez bariér*. Praha: Grada Publishing, spol. s. r. o., 1998. 104 s. ISBN 80-7169-233-6.
- GÁBORČÍK, Norbert a kol. 2006. *Tráva a kosa*. Nitra: SPU. 2006. 137 s. ISBN 80-8096-720-5
- HURYCH, Václav. 1995. *Sadovníctvo 2*. 2. vyd. Bratislava: Príroda, 1986. 208 s. 64-019-86.
- JAKÁBOVÁ, Anna. 2002. *Zhodnotenie súčasného stavu využívania kvetín v záhradnej a krajinnej tvorbe*. Nitra: SPU
- JANTRA, Helmut. 1994. *Nápadito vyriešená obytná záhrada*. Bratislava: Nezávislosť a.s., 1994. 119 s. ISBN 80-85217-46-5
- JUHÁSOVÁ, G. a kol. 2010. *Dreviny vo verejnej zeleni 2010*. Zvolen: Ústav ekológie lesa SAV 2010. 265 s. ISBN 978-80-89408-08-5
- KALUSOK, Michaela. 2004. *Zahradní architektura*. Brno: Computer Press, 2004. 192 s. ISBN 80-251-0287-4
- KAVKA, Bohumil. 1970. *Krajinárské Sadovníctví*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1970. 580 s.
- KRAJČOVIČOVÁ, Daniela. 2008. *Špeciálne sadovnícke úpravy*. Nitra: SPU. 2008. 214s. ISBN 978-80-552-0032-3.
- MACHOVEC, J. 1999. *Význam a možnosti uplatnenia zelene pri rekonštrukciách centrálnych mestských zón a peších zón*. In: *Pešie zóny*. Nitra: Spoločnosť pre záhradnú a krajinnú tvorbu, 1999.
- NAGYOVÁ, Edita- PALLAGHYOVÁ, Zuzana. 2009. *Sadovnícka tvorba*. Bratislava: Príroda, spol. s.r.o., 2009. 135 s. ISBN 978-80-07-01785-6.
- OTRUBA, Ivar. 2002. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. Šlapanice: Era, 2002. 357 s. ISBN 80-86517-13-6.
- RÓZOVÁ, Zdenka- HALAJOVÁ, Denisa. 2002. *Parková tvorba*. Nitra: SPU, 2002. 130 s. ISBN 80-8069-103-7.
- RÓZOVÁ, Zdenka- MIKULOVÁ, Erika. 2009. *Vegetačné úpravy v krajine*. Nitra: UKF 2009. 155 s. ISBN 978-80-8094-528-2.
- RŮŽIČKOVÁ, Jiřina a kol. 1987. *Sadovníctví*. Praha: SZN, 1987. 264 s. 07-023-87
- STEINHÜBEL, Gejza. 1990. *Slovenské parky a záhrady*. Bratislava: Osveta, 1990. 140 s. ISBN 80-217-0158-7.
- SUPUKA, Ján- FERIANCOVÁ, Ľubica. a kol. 2008. *Vegetačné štruktúry v sídlach: parky a záhrady*. Nitra: SPU, 2008. 499 s.
- SÝKORA, Jaroslav. 1998. *Venkovský prostor, 2. Díl. Územní plánování vesnice a krajiny*. ČVUT Praha, 156 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

URL 1: ŠARAFÍN. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/1998/zp398/sarafin.htm>

URL 2: ŠARAFÍN. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/1998/zp398/sarafin.htm>

URL 3: ŠARAFÍN. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/1998/zp398/sarafin.htm>

URL 4: ŠARAFÍN. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/1998/zp398/sarafin.htm>

URL 5: ŠARAFÍN. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/1998/zp398/sarafin.htm>

URL 6: SUPUKA. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/2001/zp5/supuka.htm>

URL 7: GAŽOVÁ. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/2001/zp4/gazova.htm>

URL 8: SUPUKA. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/2001/zp5/supuka.htm>

URL 9: HASMAN. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/2001/zp5/hasman.htm>

URL 10: HASMAN. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/2001/zp5/hasman.htm>

URL 11: HASMAN. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/2001/zp5/hasman.htm>

URL 12: SUPUKA. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/2001/zp5/supuka.htm>

URL 13: GAŽOVÁ. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/2001/zp4/gazova.htm>

URL 14: GAŽOVÁ. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/2001/zp4/gazova.htm>

URL 15: GAŽOVÁ. [cit. 7.4.2011].

Dostupné na internete: <http://www.uke.sav.sk/zp/2001/zp4/gazova.htm>

URL 16: Anonym. [cit. 12.3.2011].

Dostupné na internete: <http://www.smolenice.com/>

URL 17: Anonym. [cit. 12.3.2011].

Dostupné na internete: <http://www.smolenice.com/>

URL 18: Anonym. [cit. 12.3.2011].

Dostupné na internete: <http://www.smolenice.com/>

PRÍLOHY

Príloha 1: Inventarizačné tabuľky

Príloha 2: Grafická časť:

Výkres č. 1: Širšie vzťahy

Výkres č. 2: Súčasný stav, M 1:1000

Výkres č. 3: Súčasný stav - inžinierske siete, M 1:1000

Výkres č. 4: Inventarizácia zelene, M 1:1000

Výkres č. 5: Dopravná analýza v sídle, M 1: 3500

Výkres č. 6: Dopravná analýza na riešenom území, M 1: 2000

Výkres č. 7: Funkčno- priestorová analýza, M 1:1000

Výkres č. 8: Pozitívne a negatívne prvky, M 1:1000

Výkres č. 9: Výruby a demolácie, M 1: 1000

Výkres č. 10: Komplexný návrh, M 1: 1000

Výkres č. 11: Návrh– Sektor A 'Námestie', M 1:250

Výkres č. 12: Osadzovací plán - Sektor A 'Námestie', M 1:250

Výkres č. 13: Vytyčovací plán zelene - Sektor A 'Námestie', M 1:250

Výkres č. 14: Vytyčovací plán spevnených plôch - Sektor A 'Námestie', M 1:250

Výkres č. 15: Rez - Sektor A 'Námestie', M 1:200

Výkres č. 16: Návrh– Sektor B 'Trhovisko', M 1:250

Výkres č. 17: Návrh– Sektor C 'Hlavná ulica', M 1:500

Výkres č. 18: Osadzovací plán – Sektor C 'Hlavná ulica', M 1:500

Výkres č. 19: Vytyčovací plán zelene – Sektor C 'Hlavná ulica', M 1:500

Výkres č. 20: Návrh– Sektor D 'Parkovisko', M 1:500

Výkres č. 21: Návrh– Sektor E 'Park', M 1:500

Výkres č. 22: Osadzovací a vytyčovací plán kvetinového záhona – Sektor E 'Park', M 1:200

Výkres č. 23: Technický výkres – autobusová zastávka v sektore C 'Hlavná ulica'

